

METODYKA POSTĘPOWANIA W ZAKRESIE ZABEZPIECZENIA MAJATKOWEGO - AKTUALIZACJA

W 2006 r. z inicjatywy i pod redakcją dr Błażeja Kolasińskiego w Prokuraturze Apelacyjnej w Szczecinie opracowano materiały szkoleniowe „Metodyka postępowania w zakresie zabezpieczenia majątkowego”. Poza dr Błażem Kolasińskim autorami opracowania byli prokuratorzy Rafał Gawinek, Tadeusz Kulikowski, Jerzy Masierowski, Wiesława Palejko i Dariusz Wiśniewski. Upływ czasu spowodował potrzebę dokonania aktualizacji tego opracowania. Śmierć dr Błażeja Kolasińskiego uniemożliwiła Mu kontynuowanie tych prac. Z inicjatywy Prokuratora Apelacyjnego w Szczecinie Józefa Skoczonia zespół w nieznaczenie zmienionym składzie dokonał takiej aktualizacji. Uzupełnienie opracowania zostało dokonane przez prokuratorów Stanisława Felsztyńskiego, Rafała Gawinka, Tadeusza Kulikowskiego (redakcja uzupełnienia), Jerzego Masierowskiego, Anetę Pich, Ewę Szatkowską i Dariusza Wiśniewskiego.

I. Zagadnienia wstępne

Uwagi ogólne

Postępowanie dotyczące zabezpieczenia majątkowego stanowi niezwykle istotny środek karnoprocesowy służący zapewnieniu wykonalności przyszłego orzeczenia w zakresie kar i środków karnych o charakterze majątkowym, a także roszczeń o naprawienie szkody wynikłej z przestępstwa przeciwko mieniu lub wywołania szkody na mieniu.

Istotne regulacje prawne z punktu widzenia praktyki prokuratorskiej zostały zawarte:

- w rozdziale 32 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r., Nr 89, poz. 555 z późn. zm.), przepisy od art. 291 k.p.k. do art. 295 k.p.k.,
- art. 122 § 2, 129, 131, 132a, 178 § 1, 179, 180 ustawy z dnia 10 września 1999 r. - Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2007 r., Nr 111, poz. 765 j.t.),
- art. 25, 26, 27, 195a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 1997 r., Nr 90, poz. 557),
- § 179 ust.1, 211-218, 235 ust. 1, 236 ust. 2, 3 części szczególnej rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2010 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek

organizacyjnych prokuratury (Dz. U. z 2010 r., Nr 49, poz. 296 z późn. zm.)
– dalej Regulamin,

- § 34 ust. 1 pkt 4, § 45 ust. 1 pkt 1, § 52 ust. 1, § 58 ust. 3, § 87-102 zarządzenia nr 5/10 Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 marca 2010 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów oraz innych działów administracji powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury.
- art. 747-754 ustawy z 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (D. U. z 1964 r., Nr 43, poz. 296 z późn. zm.).

Wydanie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym i jego wymogi formalne

W postępowaniu przygotowawczym postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym wydaje prokurator (art. 293 § 1 k.p.k.). Na postanowienie co do zabezpieczenia przysługuje zażalenie. Zażalenie na postanowienie prokuratora o zabezpieczeniu rozpoznaje sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzi się postępowanie (art. 293 § 2 k.p.k.).

Decyzja jest fakultatywna, lecz nie oznacza dowolności. Zabezpieczenie majątkowe - ze względu na to, że wkracza w sferę praw obywatelskich - powinno być stosowane w wypadkach, gdy konkretne okoliczności wskazują, że oskarżony (podejrzany) może udaremnić wykonanie w przyszłości kar grzywny, środków karnych oraz naprawienia szkody. Niezbędna jest prognoza, że kara, środki karne lub odszkodowanie zostaną orzeczone. Nie wystarcza sama możliwość ich orzeczenia. Od zabezpieczenia majątkowego należy odstąpić, gdy z niewątpliwych ustaleń organu prowadzącego postępowanie wynika, że podejrzany nie ma mienia, na którym ma nastąpić zabezpieczenie.

Wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym nie prowadzi do utraty prawa własności mienia, lecz jedynie do ograniczenia swobody dysponowania nim. Zabezpieczenie bowiem nie oznacza zaspokojenia roszczeń wierzyciela (art. 731 k.p.c.). Jest to tylko tymczasowe ograniczenie praw majątkowych podejrzanego ewentualnie innych osób, u których znajduje się należące do niego mienie.

Postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym powinno odpowiadać warunkom formalnym określonym w art. 94 § 1 k.p.k., a nadto zgodnie z art. 293 § 1 k.p.k. powinno określać zakres i sposób zabezpieczenia.

Określając zakres zabezpieczenia, należy wskazać przedmiot zabezpieczenia, zaznaczając, czego ono dotyczy (grzywny, przepadku, obowiązku naprawienia szkody, nawiazki, roszczeń o naprawienie szkody),

oraz zgodnie z art. 293 § 1 k.p.k. i art. 69 § 2 k.p.k. określić wysokość grzywny, nawiązki, świadczenia pieniężnego, zabezpieczonego roszczenia. Nie ma przeszkód, aby w jednym postanowieniu wskazano kilka przedmiotów zabezpieczenia.

Określenie sposobu zabezpieczenia polega na wskazaniu, w jaki sposób ma być wykonane postanowienie (czym związany jest organ wykonujący zabezpieczenie).

Oddzielnie określono sposób zabezpieczenia roszczeń pieniężnych co regulują przepisy art. 747-754¹ k.p.c., do których odsyła przepis art. 292 § 1 k.p.k., a w odniesieniu do zabezpieczenia grożącego przepadku sposób zabezpieczenia został określony w art. 292 § 2 k.p.k.

Zakres zabezpieczenia

Zabezpieczenie może nastąpić z urzędu (art. 291) - a także na wniosek - i dotyczy zabezpieczenia grożących:

- kary grzywny orzekanej:
 - samoistnie (art. 33 § 1 k.k.),
 - obok kary pozbawienia wolności (art. 33 § 2 k.k.),
 - w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności (art. 71 § 1 k.k.);
- przepadku (art. 39 pkt 4 k.k.) w postaci:
 - przepadku przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa lub (art. 44 § 1 k.k.),
 - przepadku przedmiotów, które służyły do popełnienia przestępstwa (art. 44 § 2 k.k.),
 - przepadku przedmiotów, które były przeznaczone do popełnienia przestępstwa (art. 44 § 2 k.k.),
 - przepadku równowartości przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa (art. 44 § 4 k.k.),
 - przepadku równowartości przedmiotów, które służyły do popełnienia przestępstwa (art. 44 § 4 k.k.),
 - przepadku równowartości przedmiotów, które były przeznaczone do popełnienia przestępstwa (art. 44 § 4 k.k.),
 - przepadku przedmiotów, które objęte są zakazem wytwarzania, posiadania, obrotu, przesyłania, przenoszenia lub przewozu (art. 44 § 6 k.k.),

- przypadku korzyści majątkowej osiągniętej przez sprawcę z przestępstwa (art. 45 § 1 k.k.),
- przypadku równowartości korzyści majątkowej osiągniętej przez sprawcę z przestępstwa (art. 45 § 1 k.k.);
- nawiązki (art. 39 pkt 6 k.k.) w postaci:
 - nawiązki na rzecz Skarbu Państwa (art. 44 § 3 k.k.),
 - nawiązki w celu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (art. 46 § 2 k.k.),
 - nawiązki na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (art. 47 § 1 k.k.),
 - nawiązki na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (art. 47 § 2 k.k.),
 - nawiązki na rzecz pokrzywdzonego, Polskiego Czerwonego Krzyża albo na inny cel społeczny wskazany przez pokrzywdzonego w razie skazania za przestępstwo określone w art. 212 § 1 i 2 k.k. , art. 216 § 2 k.k. (art. 212§3 kk, 216§4 kk),
 - nawiązki na rzecz pokrzywdzonego, w razie skazania za przestępstwo z art. 290 § 1 k.k. (art. 290 § 2 k.k.);
- świadczenia pieniężnego (art. 39 pkt 7 k.k.) w postaci:
 - świadczenia pieniężnego na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (art. 49 § 1 k.k.),
 - świadczenia pieniężnego na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w razie skazania sprawcy za przestępstwo określone w art. 178a, 179 lub art. 180 (art. 49 § 2 k.k.),
 - świadczenia pieniężnego orzekanego przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego na podstawie art. 67 § 3 k.k.,
 - świadczenia pieniężnego orzekanego przy zawieszeniu wykonania kary na podstawie art. 72 § 2 k.k.;
- obowiązku naprawienia szkody (art. 39 pkt 5 k.k.):
 - uregulowanego w art. 46 § 1 k.k.,
 - nakładanego przy warunkowym umorzeniu postępowania (art. 67 § 3 k.k.),
 - nakładanego przy zawieszeniu wykonania kary (art. 72 § 1 k.k.);
- zadośćuczynienia za doznaną krzywdę z mocy art. 291 § 1 k.p.k., co wobec istniejącej regulacji w art. 46 § 2 k.k. sprowadzać będzie się do

zabezpieczenia wykonania nawiazki w celu zadośćuczynienia za doznana krzywdę,

- roszczeń cywilnych o naprawienie szkody wskazanych w § 2 art. 291 k.p.k. (art. 415 k.p.k.).

Obok zabezpieczenia unormowanego w art. 291 § 2 k.p.k. funkcjonuje zabezpieczenie roszczeń dochodzonych powództwem adhezyjnym, a zgłoszone już w postępowaniu przygotowawczym, które może być zastosowane tylko na wniosek zgłaszającego powództwo (art. 69 § 2 k.p.k.). Na postanowienie co do zabezpieczenia roszczenia przysługuje zażalenie do sądu (art. 69 § 3 k.p.k.). Nie przewiduje się nadal możliwości zabezpieczenia obowiązku zwrotu korzyści majątkowych osiągniętych przez osobę fizyczną, prawną lub jednostkę organizacyjną w wyniku popełnienia przestępstwa przez sprawcę działającego w ich imieniu lub interesie (art. 52 k.k.).

Sposób zabezpieczenia

Zabezpieczenie następuje w sposób określony w Kodeksie postępowania cywilnego (art. 292 § 1 k.p.k.), tzn. wskazany w art. 747 k.p.c. poza zabezpieczeniem przepadku, którego sposoby zostały unormowane autonomicznie w przepisie art.292§2 k.p.k. Problematyka związana ze sposobami zabezpieczenia została szczegółowo omówiona w części IV niniejszego opracowania.

Odrębności dotyczące zabezpieczenia majątkowego w Kodeksie karnym skarbowym

Część materialno-prawna

Na gruncie k.k.s. zabezpieczenie majątkowe swym zakresem obejmuje:

- karę grzywny (art. 22 § 1 pkt 1 k.k.s.),
- przepadek przedmiotów i ściągnięcie równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów (art. 22 § 2 pkt. 2 i 3 k.k.s.),
- przepadek korzyści majątkowej i ściągnięcie równowartości pieniężnej przepadku korzyści majątkowej (art. 22 § 2 pkt. 4 i 4a k.k.s.),
- obowiązek uiszczenia należności publicznoprawnej uszczuplonej czynem zabronionym (art. 15 § 1 k.k.s., 26 § 2, 36 § 1 pkt 1, 38 § 3, 41 § 2).

Część procesowa

W części procesowej k.k.s. przyjęto, że postępowanie toczy się na podstawie odpowiednio stosowanych przepisów kodeksu postępowania karnego, jeżeli normy samego k.k.s. nie wprowadzają określonych odrębności (art. 113 § 1 k.k.s.).

Ta zasada odnosi się również do instytucji zabezpieczenia majątkowego. Odrębne regulacje mają związek z częścią materialnoprawną k.k.s., w której przewidziano instytucje nieznanne prawu karnemu powszechnemu.

I tak art. 131 § 1 k.k.s. stanowi podstawę do zabezpieczenia:

- środka karnego przepadku przedmiotów lub ściągnięcia ich równowartości pieniężnej oraz,
- uiszczenia należności publiczno prawnej uszczuplonej czynem zabronionym.

Art. 131 § 2 k.k.s. stanowi podstawę do zabezpieczenia grożącego środka karnego przepadku korzyści majątkowej i ściągnięcia jej równowartości pieniężnej.

Art. 131 § 3 k.k.s. 53§40 k.k.s. umożliwia zabezpieczenie kary grzywny i środka karnego ściągnięcia równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów także na mieniu podmiotu pociągniętego do odpowiedzialności posiłkowej.

Art. 131 § 4 k.k.s. wskazuje sposób zabezpieczenia:

- grożącego środka karnego przepadku korzyści majątkowej i ściągnięcia jej równowartości pieniężnej oraz
- przepadku przedmiotów i ściągnięcia ich równowartości pieniężnej, odsyłając do odpowiedniego stosowania przepisu art. 292 § 2 k.p.k.

Art. 132 k.k.s. reguluje upadek zabezpieczenia majątkowego, o którym mowa w art. 131 i jego przyczyny.

Art. 132a k.k.s. stanowi podstawę do dokonywania tymczasowego zajęcia mienia ruchomego osoby podejrzanej w przypadkach określonych w art. 131 k.k.s., jeżeli zachodzi obawa usunięcia tego mienia.

Wydanie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym w toku postępowania przygotowawczego zastrzeżone jest dla prokuratora. Finansowy organ postępowania przygotowawczego może wystąpić z wnioskiem do prokuratora o wydanie postanowienia wynikającego z art. 293 § 1 k.p.k., powołując się na przepis art. 122 § 2 k.k.s.

Postępowanie wykonawcze

W tej części Kodeks karny wykonawczy znajduje odpowiednie zastosowanie, przy istnieniu w k.k.s. kilku odrębności związanych ze specyfiką spraw skarbowych.

W myśl art. 179 § 2 k.k.s. zasadą jest, że organem wykonującym zabezpieczenie majątkowe jest urząd skarbowy.

Jeżeli jednak do zabezpieczenia dochodzi w stosunku do towarów, wartości dewizowych lub krajowych środków płatniczych podlegających kontroli celnej lub kontroli dewizowej wykonywanej przez urząd celny lub będących w dyspozycji urzędu celnego, to zabezpieczenia dokonuje ten organ (art. 179 § 3 k.k.s.).

Art. 180 § 1 k.k.s. wskazuje, że do zabezpieczenia:

- środka karnego ściągnięcia równowartości przypadku przedmiotów,
- środka karnego ściągnięcia równowartości pieniężnej przypadku korzyści majątkowej,
- należności publicznoprawnej uszczuplonej czynem zabronionym stosuje się odpowiednio art. 179 § 1 k.k.s. i art. 27 k.k.w. Przez odpowiednie stosowanie należy rozumieć, że wymienione w art. 180 § 1 k.k.s. zabezpieczenia wykonują wymienione na wstępie urzędy według przepisów w postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Do zabezpieczenia środka karnego przypadku korzyści majątkowej lub ściągnięcia jej równowartości pieniężnej zastosowanie mają domniemania przynależności mienia uzyskanego z popełnienia przestępstwa do sprawy wynikające z art. 33 § 2 - 4 k.k.s. (art. 180a k.k.s.).

II. Ustalanie stanu majątkowego i źródeł dochodu podejrzanego

Przed podjęciem decyzji o zastosowaniu zabezpieczenia majątkowego niezbędne jest zebranie danych urealnających jej wykonanie – o stanie majątku i o źródłach dochodów podejrzanego, a także na temat szeroko rozumianych stosunków majątkowych, a w tym o stanie rodzinnym, a w razie pozostawania podejrzanego w związku małżeńskim – również o charakterze ustroju majątkowego jego małżeństwa (wspólność ustawowa; ustroje umowne – wspólność rozszerzona, rozdzielność, rozdzielność z wyrównaniem dorobków; ustrój przymusowy).

Dla osiągnięcia założonych celów niezbędnym jest respektowanie postanowień § 179 i § 211 Regulaminu nakładających na prokuratora

obowiązek odpowiednio wczesnego podjęcia działań przygotowujących wydanie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym.

W świetle przepisów aktualnego Regulaminu może powstać wątpliwość co do określenia fazy postępowania, w jakiej można – i należy – podejmować działania zmierzające do ustalenia stanu majątkowego i możliwości zarobkowych sprawcy przestępstwa wymienionego rodzajowo w art. 291 k.p.k. Wynika ona z porównania dwu przepisów: § 179 ust. 1 – nakazującemu uzyskiwanie o osobie podejrzanego danych wskazanych w art. 213 § 1 i 2 k.p.k. (w tym - o źródłach dochodu) niezwłocznie po wydaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów albo po postawieniu zarzutu w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego i § 211 nakazującego zbieranie informacji o stanie majątkowym osoby podejrzanego oraz o rzeczach i prawach możliwych do zabezpieczenia już w początkowym stadium postępowania przygotowawczego. Ten drugi przepis (będący swoistym powtórzeniem § 165 regulaminu z 1992 r.) należy rozumieć w ten sposób, że daje on podstawę prawną do przetworzenia udostępnionych informacji zebranych nawet przed postawieniem zarzutu przez Policję w ramach prawa do uzyskiwania, przetwarzania i sprawdzania informacji o osobach (art. 20 ust. 2 b pkt 5 lit. b ustawy z 6 kwietnia 1990r. o Policji – j.t. Dz.U. Nr 287 z 2011r., poz.1687 ze zm. – i wydanego rozporządzenia wykonawczego Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 5 września 2007r- Dz.U. Nr 170, poz. 1203).

Co prawda, postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym może zapaść jedynie w stosunku do podejrzanego w rozumieniu art. 71 § 1 k.p.k. (§ 153 regulaminu), to jednak wypada powiedzieć, że „rozpoznanie majątkowe” może być stosowane również w stadium *in rem* postępowania przygotowawczego” (z wyłączeniem, co oczywiste, czynności możliwych do przeprowadzenia wyłącznie wobec podejrzanego, takich jak przesłuchanie go, ustalenie składników majątkowych i danych np. o kontaktach bankowych w toku dokonywanego przeszukania itp.).

Art. 213 k.p.k. w przepisach obu aktualnie obowiązujących paragrafów wskazuje zakres ustaleń osobopoznawczych, które muszą być dokonane w postępowaniu karnym i które warunkują sprawiedliwe osądzenie sprawcy przestępstwa. Znajdują się wśród nich „...stosunki rodzinne i majątkowe...” oraz „...źródła dochodu” oskarżonego. Po przepisie tym, w tym samym rozdziale 24 k.p.k., zamieszczono 3 artykuły 214, 215 i 216 k.p.k., które nie stanowią zamkniętego katalogu środków dowodowych, jakie mogą być w tym zakresie przeprowadzone.

Okoliczności wskazane w art. 213 § 1 k.p.k. mogą być wykazane za pomocą czynności dopuszczalnych bez potrzeby wydawania specyficznych

orzeczeń (polegających na wglądzie w dokumenty, zadawaniu pytań lub przesłuchiwaniu) oraz czynności wymagających wydania postanowień dowodowych.

Do pierwszej grupy czynności dowodowych należą:

1) uzyskanie stosownych informacji od podejrzanego w toku przesłuchania go i udokumentowanie ich protokołem (§ 212 regulaminu);

2) przesłuchanie w odpowiednim charakterze osób, w których władaniu znajdują się należące do podejrzanego, a podlegające zajęciu, rzeczy lub prawa (mogą to być świadkowie, ale również inni podejrzani występujący w tej samej sprawie) lub przesłuchanie osób które są wskazywane jako właściciele, a istnieją wątpliwości co do własności mienia;

3) weryfikacja uzyskanych od podejrzanego informacji na temat wykonywania pracy zarobkowej lub korzystania ze świadczeń – w tym emerytalno-rentowych i chorobowych – przez zażądanie stosownych danych z właściwego inspektoratu ZUS-u lub powiatowego urzędu pracy, albo od wskazywanego pracodawcy ;

4) zażądanie weryfikacji tych danych (powyżej – pozycje 1–3) przez policję;

5) w razie powzięcia informacji o prowadzeniu działalności gospodarczej przez podejrzanego (albo informacji o takiej możliwości) – sprawdzenie powyższego przez wystosowania zapytania do bazy prowadzonej przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego krajowego rejestru podmiotów gospodarki narodowej REGON. Dostęp do bazy możliwy jest dla wszystkich jednostek organizacyjnych prokuratury za pośrednictwem CBD-SIP w punktach dostępowych umiejscowionych w Prokuraturach Apelacyjnych i Prokuraturach Okręgowych. Wyszukiwanie podmiotów możliwe jest także bezpośrednio w Internecie na stronie internetowej GUS pod adresem <http://www.stat.gov.pl/regon> (wyszukiwanie po numerze REGON lub NIP);

6) wgląd w rejestr przedsiębiorców, w którym interesujące informacje dotyczyć mogą m.in. wspólników spółki jawnej, partnerskiej, komandytowej, z ograniczoną odpowiedzialnością i akcyjnych (art. 38 ust. 2a ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym – tekst jedn. Dz. U. z 2007r. Nr 168 , poz. 1186 z późn. zm.). Sprawdzeń można dokonać przez wystosowania zapytania do bazy KRS, do której dostęp możliwy jest dla wszystkich jednostek organizacyjnych prokuratury za pośrednictwem CBD-SIP w punktach dostępowych umiejscowionych w Prokuraturach Apelacyjnych

i Prokuraturach Okręgowych. Wyszukiwanie podmiotów możliwe jest także bezpośrednio w Internecie na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości www.ms.gov.pl pod adresem <https://www.ems.ms.gov.pl> (wyszukiwanie po numerze KRS, REGON, NIP lub nazwie lub poprzez wskazanie lokalizacji);

7) w razie poszukiwania informacji o przedsiębiorcach będących osobami fizycznymi wskazać trzeba, że dane takie znajdują się w ewidencji działalności gospodarczej prowadzonej w gminie właściwej dla miejsca zamieszkania, a także w systemie Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej utworzonej przepisem art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej – j.t. Dz. U z 2010 r., Nr 220, poz.1447 ze zm. Wyszukiwanie podmiotów jest możliwe bezpośrednio w Internecie na stronie internetowej www.firma.gov.pl pod adresem <http://www.prod.ceidg.gov.pl>);

8) informacje na temat posiadania przez podejrzanego pojazdów mechanicznych można uzyskać w Centralnej Ewidencji Pojazdów i Kierowców prowadzonej w Departamencie Ewidencji Państwowych i Teleinformatyki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Sprawdzeń można dokonać przez wystosowania zapytania do bazy CEPiK (CEP i CEK), do której dostęp możliwy jest dla wszystkich jednostek organizacyjnych prokuratury za pośrednictwem CBD-SIP w punktach dostępowych umiejscowionych w Prokuraturach Apelacyjnych i Prokuraturach Okręgowych;

9) zapoznanie się z wpisami w księdze wieczystej (na podstawie art. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece – tekst jedn. Dz. U. z 2001 r., Nr 124, poz. 1361 z późn. zm.). Sprawdzeń można dokonać przez wystosowania zapytania do bazy NKW, do której dostęp możliwy jest dla wszystkich jednostek organizacyjnych prokuratury za pośrednictwem CBD-SIP w punktach dostępowych umiejscowionych w Prokuraturach Apelacyjnych i Prokuraturach Okręgowych;

Fakty dotyczące posiadania nieruchomości uściślić można także przez zwrócenie się do starosty o udzielenie stosownych informacji na podstawie prowadzonej ewidencji gruntów i budynków (w ewidencji tej oprócz nazwiska właściciela wykazuje się również wartość nieruchomości – art. 20 ust. 2 pkt. 1 i 4 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne; tekst jedn. Dz. U. z 2000 r., Nr 100, poz. 1086 ze zm.);

Do ustalenia wartości nieruchomości pomocną może być baza Systemu Analiz i Monitorowania Runku Obrotu Nieruchomościami AMROM, do której dostęp

jest możliwy dla wszystkich jednostek organizacyjnych prokuratury w punktach dostępowych umiejscowionych w Prokuraturach Apelacyjnych i Prokuraturach Okręgowych. Baza jest prowadzona przez Związek Banków Polskich. Korzystając z danych bazy można ustalić między innymi średnią wartość m² nieruchomości dla wybranych lokalizacji. Dane te mogą mieć charakter pomocniczy przy ustalaniu rzeczywistej wartości danej nieruchomości. Uzyskiwanie danych z tego systemu jest odpłatne.

10) w razie poszukiwania praw przysługujących podejrzanemu pomocne może okazać się:

- zwrócenie się do zarządu spółdzielni mieszkaniowej o podanie informacji, czy dana osoba wpisana jest w rejestrze członków spółdzielni i jakie prawa spółdzielcze jej przysługują. Rejestry takie są jawne i mogą być ujawniane między innymi wierzycielom członków (art. 30 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze; tekst jedn. Dz. U. z 2003 r., Nr 188, poz. 1848 ze zm.), a zatem zwrócenie się do zarządu spółdzielni możliwe jest w fazie in personam postępowania przygotowawczego,
- zwrócenie się do Ministerstwa Sprawiedliwości o informację, czy dana osoba figuruje jako zastawnik w centralnej informacji o zastawach rejestrowych. Rejestr zastawów jest jawny (art. 37 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów; Dz. U. Nr 149, poz. 703 ze zm.). W razie ubiegania się o wydanie dokumentu urzędowego wnioszek winien być sporządzony na formularzu wg wzoru stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 października 1997 r., Dz. U. Nr 134, poz. 893 ze zm.;

Kontynuując, postanowień dowodowych wymagają natomiast:

11) zażądanie wywiadu środowiskowego:

- a) od kuratora sądowego,
- b) od podmiotów wskazanych w art. 24 § 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r., Nr 11, poz. 109 ze zm.),
- c) wyjątkowo od Policji (art. 214 § 1 k.p.k.);

12) zażądanie ujawnienia przez bank danych dotyczących prowadzenia na rzecz podejrzanego rachunków bankowych, rachunków oszczędnościowych, rachunków pieniężnych, rachunków papierów wartościowych, liczby tych rachunków, a także obrotów i stanu rachunków. Podstawy prawne postanowienia prokuratora w tym przedmiocie stanowią art. 180 § 1 k.p.k. i art.

105 ust. 1 pkt 2 lit. b zd. I ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r., Nr 72, poz. 665 z późn. zm.). W związku z tym postanowienie powinno zawierać dwa rozstrzygnięcia:

- 1) o zwolnieniu wskazanego banku z obowiązku zachowania tajemnicy bankowej i
- 2) żądanie przedstawienia określonych informacji lub wydania określonych dokumentów. Postanowienie takie jest zaskarżalne dla banku na podstawie art. 302 § 1 k.p.k., co rodzi obowiązek doręczenia go. Wydanie i wykonanie takiego orzeczenia jest możliwe tylko w stosunku do osoby, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo którą przesłuchano w charakterze podejrzanego bez wydania postanowienia;

13) zażądanie akt kontroli skarbowej albo informacji zawartych w aktach kontroli właściwego urzędu kontroli skarbowej – na podstawie art. 180 § 1 k.p.k. oraz art. 34 a ust. 5 pkt 5 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r., Nr 8, poz. 65). Wydanie takiego postanowienia jest możliwe „... w związku z toczącym się postępowaniem...”, a zatem również w fazie in rem. Postanowienie powinno zawierać dwa rozstrzygnięcia i jest zaskarżalne (analogicznie jw.);

14) zażądania akt lub informacji od właściwego urzędu skarbowego obejmujących dane zawarte w deklaracjach oraz innych dokumentach składanych przez podatników jak również płatników lub inkasentów podatków, ale też uzyskane od innych podmiotów lub we własnym zakresie w czasie czynności sprawdzających, postępowania podatkowego, kontroli podatkowej, postępowań w sprawach karnych skarbowych, zawarte w dokumentacji rachunkowej organu podatkowego i uzyskane z banków oraz innych źródeł. Podstawami prawnymi postanowień dowodowych są: art. 180 § 1 k.p.k. i z drugiej strony – stosownie do potrzeb – art. 297 § 1 pkt 3, art. 299 pkt 5 i art. 299 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r., Nr 8, poz. 60 z późn. zm.). Żądania opisane w tym punkcie stają się wiążące również „...w związku z toczącym się postępowaniem...”, co czyni z nich użyteczny środek zbierania informacji;

15) w razie powzięcia informacji o możliwości uczestniczenia przez podejrzanego w obrocie papierami wartościowymi można zwrócić się do biur maklerskich lub banków uczestniczących w czynnościach maklerskich. Ponieważ informacje posiadane przez biura maklerskie stanowią tajemnicę zawodową (art. 147 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami

finansowymi – Dz. U. Nr 183, poz. 1538) konieczne jest wydanie postanowienia powołującego się na przepisy art. 180 § 1 k.p.k. i art. 149 ust. 1 wskazanej wyżej ustawy o obrocie instrumentami finansowymi.

Dokumenty uzyskane w wyniku zwolnienia podmiotów wyżej wskazanych w punktach od 11 do 15 powinny być przechowywane i udostępniane zgodnie z postanowieniami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 lutego 2012 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (Dz. U. poz. 219).

III. Tymczasowe zajęcie mienia

Instytucję tymczasowego zajęcia mienia normuje przepis art. 295 § 1 k.p.k. oraz art. 132a k.k.s.

Jego stosowanie ma na celu ułatwienie oraz zapewnienie możliwości wykonania przyszłego postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu majątkowym.

Tymczasowe zajęcie mienia może być stosowane wyłącznie na etapie postępowania przygotowawczego wobec podejrzanego, jak i osoby podejrzanej (w k.k.s. również osoby pociągniętej do odpowiedzialności posiłkowej).

Można je stosować w razie podejrzenia popełnienia przestępstwa, o którym mowa w art. 291 § 1, 2 i 3 k.p.k., tj. czynu, za który można orzec:

- grzywnę,
- przepadek,
- nawiązkę,
- świadczenie pieniężne,
- obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę,
- zabezpieczenie roszczeń o naprawienie szkody w sprawach o przestępstwa przeciwko mieniu lub wyrządzenia przestępstwem szkody w mieniu,
- zabezpieczenie wykonania orzeczenia o kosztach sądowych w postępowaniu karnym o każde przestępstwo.

Tymczasowe zajęcie mienia może być przeprowadzone z własnej inicjatywy Policji (innego uprawnionego organu) lub na polecenie prokuratora prowadzącego śledztwo albo sprawującego nadzór nad prowadzonym postępowaniem – art. 311 § 2 k.p.k., czy art. 325a k.p.k.

Warunkiem koniecznym do zastosowania tymczasowego zajęcia mienia będzie obawa usunięcia mienia ruchomego, co oznacza, że zachodzi realne niebezpieczeństwo, że mienie zostanie zbyte, ukryte, oddane na

przechowanie, darowane innej osobie. Przesłanka ta powinna być uzasadniona i udokumentowana.

Tymczasowo zabezpieczyć można tylko mienie ruchome, nie wyłączone spod egzekucji – art. 295 § 3 k.p.k. Mienie nie podlegające egzekucji określają przepisy art. 829-835 k.p.c.

Organami uprawnionymi do dokonania tymczasowego zajęcia mienia w prowadzonych sprawach w zakresie swojej właściwości są:

- Policja (art. 295 § 1 k.p.k.),
- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (art. 312 pkt 1 k.p.k.),
- Straż Graniczna (art. 312 pkt 1 k.p.k.),
- Centralne Biuro Antykorupcyjne (art. 312 pkt 1 k.p.k.),
- Służba Celna (art. 312 pkt 1 k.p.k.),
- Żandarmeria Wojskowa (art. 663 k.p.k.),
- finansowe organy dochodzeniowe, jeżeli organy te ujawniły przestępstwo, przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe (art. 113 § 1 k.k.s., art. 53 § 37 k.k.s.) tj.:

- urzędy skarbowe
- inspektorzy kontroli skarbowej

- inne organy wskazane w przepisach szczególnych (art. 312 pkt 2 k.p.k. i art. 325d k.p.k.), tj.

- Państwowa Inspekcja Handlowa
- Państwowa Inspekcja Sanitarna
- Straż Leśna
- Dyrektor Parku Narodowego
- Państwowa Straż Łowiecka
- Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej

Dla zapewnienia skuteczności tymczasowego zajęcia mienia [w szczególności gdy osoba podejrzana (podejrzany) nie wydaje mienia podlegającego zajęciu] – odpowiednie zastosowanie mają przepisy art. 217 – 235 k.p.k.

Organ dokonujący tymczasowego zajęcia w razie potrzeby może zatem:

- dokonać zatrzymania rzeczy
- dokonać przeszukania, w celu odnalezienia przedmiotów podlegających tymczasowemu zajęciu.

Wówczas niezależnie od protokołu tymczasowego zajęcia należy sporządzić protokół zatrzymania, przeszukania.

Tymczasowe zajęcie mienia następuje w formie protokołu (art. 847 k.p.c.). Powinien on zawierać dane o czasie i miejscu czynności, o osobach w niej uczestniczących, o składanych wnioskach i oświadczeniach, zajętych

przedmiotach (art. 148 k.p.k.).

Oryginał protokołu dołącza się do akt głównych postępowania (§ 214 ust. 4 Regulaminu), drugi egzemplarz dla osoby, u której dokonano zajęcia (art. 847 § 2 k.p.c.), trzeci egzemplarz dla prokuratora, który przekazuje go do organu egzekucyjnego wraz z postanowieniem o zabezpieczeniu majątkowym.

Opis zajętych przedmiotów powinien pozwolić na ich identyfikację z podaniem ich szacunkowej wartości (art. 853 k.p.c.). W celu oszacowania rzeczy (np. obrazy, biżuteria) można powołać biegłego (art. 853 § 2 k.p.c.).

Dokonując tymczasowego zajęcia regułą powinno być pozostawienie mienia ruchomego u osoby podejrzanej, członka jego rodziny albo oddanie na przechowanie osobie godnej zaufania. W przypadku zajęcia kosztowności, książeczek oszczędnościowych, kart płatniczych, papierów wartościowych – przedmioty te powinny być zabrane przez Policję (inny uprawniony organ) - § 215 Regulaminu.

W razie potrzeby, jeszcze przed wydaniem postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym, prokurator przesłuchuje podejrzanego i inne osoby na okoliczności dotyczące zajętego mienia - § 212 Regulaminu (jeżeli tymczasowe zajęcie mienia zastosowano wobec osoby podejrzanej należy tej osobie przed wydaniem postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym przedstawić zarzut).

W sytuacji, gdy prokurator nie wyda postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym w terminie 7 dni od daty zajęcia, tymczasowe zajęcie upada z mocy prawa (art. 295 § 4 k.p.k.). Wówczas Policja (inny uprawniony organ) powinna niezwłocznie zawiadomić o tym fakcie osobę, u której dokonano tymczasowego zajęcia i osobę, której oddano pod dozór zajęte ruchomości oraz zwrócić za pokwitowaniem zajęte mienie osobie uprawnionej, jeśli zostało zabrane - § 216 ust. 2 Regulaminu.

Rozwiązaniem zbliżonym do instytucji tymczasowego zajęcia mienia jest **blokada rachunku**. Ustawą z dnia 16 listopada 2000r. – o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz. U. 2010r. Nr 46, poz. 276) – wprowadzono rozwiązania prawne umożliwiające wstrzymanie transakcji lub dokonanie blokady rachunku (art. 18, art. 18a, art. 19).

Wstrzymanie transakcji lub blokada rachunku przez prokuratora może nastąpić jedynie w przypadku przekazania przez Generalnego Inspektora Nadzoru Finansowego zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z art. 165a k.k. i art. 299 k.k.

Do dokonania blokady rachunku uprawnia prokuratora również regulacja zawarta w ustawie z dnia 29 lipca 2005r. – o nadzorze nad rynkiem kapitałowym (Dz. U. 2005r. Nr 183, poz. 1537 z późn. zm.).

Prokurator w przypadku otrzymania zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa określonego w przepisie art. 181-183 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. – o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. Nr 183 poz. 1538 z późn. zm.), w oparciu o dyspozycję art. 40 ust. 1 ustawy o nadzorze nad rynkiem kapitałowym ma możliwość dokonania blokady:

- rachunku papierów wartościowych
- innego rachunku, na którym zapisane są instrumenty finansowe niebędące papierami wartościowymi,
- rachunku pieniężnego.

Blokadę rachunku prokurator zakreśla na czas określony, maksymalnie na okres 3 miesięcy.

Blokada rachunku upada, jeżeli w terminie 3 miesięcy od otrzymania przez prokuratora zawiadomienia o podejrzeniu przestępstwa – nie zostanie wydane postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym (art. 19 ust. 4 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu, art. 40 ust. 4 ustawy o nadzorze nad rynkiem kapitałowym).

IV. Sposoby, tryb oraz organy właściwe do wykonania postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym.

A. Sposoby zabezpieczenia majątkowego

Sposoby zabezpieczenia majątkowego określają przepisy art.292§2 k.p.k. oraz art.747 k.p.c. w zw. z art.292§1 k.p.k. Zgodnie z art.292§1 k.p.k. zabezpieczenie z zasady następuje w sposób określony w kodeksie postępowania cywilnego. Sposoby te wymienione są w art. 747 k.p.c. i polegają na :

1. zajęciu ruchomości, wynagrodzenia za pracę, wierzytelności z rachunku bankowego albo innej wierzytelności lub innego prawa majątkowego;
2. obciążeniu nieruchomości obowiązanego hipoteką przymusową;
3. ustanowieniu zakazu zbywania lub obciążania nieruchomości, która nie ma urzędzonej księgi wieczystej lub której księga wieczysta zaginęła lub uległa zniszczeniu;
4. obciążeniu statku albo statku w budowie hipoteką morską;
5. ustanowieniu zakazu zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu;
6. ustanowieniu zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym obowiązanego albo zakładem wchodzącym w skład przedsiębiorstwa lub jego częścią albo częścią gospodarstwa rolnego obowiązanego.

W odniesieniu jednak do **zabezpieczenia przepadku** w kodeksie postępowania karnego w art. 292 § 2 określono odrębne (autonomiczne) sposoby zajęcia polegające na

1. zajęciu ruchomości, wierzytelności i innych praw majątkowych
2. ustanowieniu zakazu zbywania i obciążania nieruchomości ujawnianego w księdze wieczystej, a w jej braku, w zbiorze złożonych dokumentów
3. w miarę potrzeby ustanowieniu zarządu nieruchomości lub przedsiębiorstwa oskarżonego.

Jak z powyższego wynika w odniesieniu do zabezpieczenia przepadku nie przewidziano:

- hipoteki przymusowej i morskiej,
- ustanowieniu zakazu zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu.

Wprowadzono natomiast:

- zakaz obciążania i zbywania nieruchomości posiadającej księgę wieczystą
- ustanowienie zarządu nad nieruchomością nie będącą przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym (zob. art. 757 k.p.c.).

Powyższy stan prawny jest konsekwencją konieczności określenia dla przepadku szczególnych sposobów zabezpieczenia w okresie, gdy zabezpieczenie przepadku oznaczało wyłącznie – nieznanie na gruncie kodeksu postępowania cywilnego – zabezpieczenie przepadku **przedmiotu**.

Po wprowadzeniu z dniem 1 lipca 2003 r. zmian kodyfikacji karnych, które obok przepadku przedmiotów wprowadziły pojęcie przepadku równowartości korzyści majątkowych osiągniętych z przestępstwa i równowartości przedmiotów pochodzących z przestępstwa albo służących lub przeznaczonych do jego popełnienia, utrzymywanie odrębnych sposobów zabezpieczenia także w odniesieniu do przepadku **równowartości** nie wydaje się jednak uzasadnione.

Uregulowanie takie powoduje bowiem niemożność wykorzystywania do tego celu przewidzianych w art.747 k.p.c. tych sposobów zabezpieczenia, które na podstawie art.292§1 k.p.k. stosowane mogą być wyłącznie w odniesieniu do zabezpieczenia pozostałych roszczeń. Przepis art.292§2 k.p.k. nie przewiduje takich form zabezpieczenia, jak wymienione w art.747 pkt 2, 3 i 5 k.p.c.: hipoteka przymusowa i morska oraz zakaz zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu. W obowiązującym stanie

prawnym niemożliwym będzie zatem na przykład zabezpieczenie przepadku równowartości korzyści majątkowych osiągniętych z przestępstwa lub równowartości przedmiotów pochodzących z przestępstwa, na posiadanych przez podejrzanego spółdzielczych mieszkaniach własnościowych. Wątpliwości może budzić także ograniczenie zabezpieczenia przepadku równowartości na nieruchomościach do zakazu ich zbywania z wyłączeniem możliwości ustanowienia hipoteki przymusowej. Instytucja hipoteki dopuszczająca zbycie nieruchomości, w określonych sytuacjach może być znacznie korzystniejsza nie tylko dla podejrzanych i ich rodzin ale również z punktu widzenia konieczności uiszczenia przez skazanych należności sądowych, odszkodowawczych i innych.

B. Tryb i organy właściwe dla wykonania postanowienia o zabezpieczeniu

Od określenia **sposobu** zabezpieczenia odróżnić należy tryb **wykonania** zabezpieczenia oraz właściwość organów. Tę kwestię regulują bowiem przepisy kodeksu karnego wykonawczego.

a. Właściwość organów

Kwestia właściwości organów wykonujących postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym jest szczególnie trudna i kontrowersyjna, albowiem wynika z niekoherencji właściwych aktów prawnych, w tym: kodeksu postępowania karnego, kodeksu karnego wykonawczego, kodeksu postępowania cywilnego oraz ustawy z dnia 17 czerwca 1966r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2005r. nr 229, poz.1954 z późn.zm).

W myśl art.25§2 k.k.w. przepisy kodeksu postępowania cywilnego stosuje się do wykonania postanowień o zabezpieczeniu:

- roszczeń cywilnych będących przedmiotem postępowania karnego oraz
- grzywny.

W takim przypadku organem właściwym do wykonywania orzeczeń zawsze będzie komornik sądowy.

Odnośnie pozostałych rodzajów zabezpieczeń ustawodawca nie wypowiada się jednoznacznie. Pomimo że w art.27 k.k.w. wskazano, że egzekucja

- przepadku oraz

- nawiązki na rzecz Skarbu Państwa

prowadzona jest przez urząd skarbowy według przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, to jednak podkreślić należy, iż przepis ten nie zawiera odesłania do postępowania zabezpieczającego.

Kwestia sporna sprowadza się zatem do oznaczenia organu właściwego do wykonywania zabezpieczenia przepadku oraz nawiązki na rzecz Skarbu Państwa, gdyż w zakresie grzywny i roszczeń cywilnych przepis art.25§2 k.k.w. nie pozostawia wątpliwości że postanowienie wykonywane jest w trybie kodeksu postępowania cywilnego, a zatem przez komornika sądowego. Brak natomiast analogicznego unormowania w zakresie wykonania zabezpieczenia przepadku i nawiązki na rzecz Skarbu Państwa, pozostawia pole do rozbieżnych interpretacji i negatywnych sporów kompetencyjnych.

Prokuratorzy w praktyce powołują się na przepis art.195a§1 k.k.w. w myśl którego, jeżeli jednym postanowieniem zabezpieczono grożący przepadek oraz grzywnę, obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, świadczenie pieniężne albo nawiązkę – prokurator, który wydał to postanowienie, może zlecić jego wykonanie w całości urzędowi skarbowemu właściwemu ze względu na siedzibę sądu I instancji. Przepis ten stanowi o możliwości przekazania właściwemu urzędowi skarbowemu wykonania najczęściej występującego w praktyce tzw. zabezpieczenia kumulatywnego, czyli obejmującego zarówno zabezpieczenie roszczeń bezspornie podlegających właściwości komornika sądowego tj. roszczeń cywilnych oraz grzywny, jak również przepadku i nawiązki na rzecz Skarbu Państwa, co do których w przepisach kodeksu karnego wykonawczego nie wskazano jednoznacznie organu właściwego wykonania zabezpieczenia.

Taka redakcja omawianego przepisu spowodowała jednak negatywny spór kompetencyjny prokuratury z egzekucyjnymi organami administracji co do właściwości tych ostatnich przy wykonaniu zabezpieczenia samego przepadku lub nawiązki. Urzędy i izby skarbowe nierzadko stoją na stanowisku, iż wobec literalnego brzmienia art.195a§1 k.k.w., brak jest podstaw prawnych do zlecenia urzędowi skarbowemu wykonania zabezpieczenia wyłącznie przepadku lub nawiązki na rzecz Skarbu Państwa.

Pogląd ten w niektórych przypadkach podzieliły sądy administracyjne uznając, iż wobec użycia w omawianym przepisie słowa "oraz", które w unormowaniu tym pełni rolę spójnika – koniunkcji, literalna wykładnia nie budzi jakichkolwiek wątpliwości, nie dając tym samym podstaw do zastosowania wykładni funkcjonalnej (tak dostępne w Systemie Informacji Prawnej LEX wyroki: Naczelnego Sądu Administracyjnego: z dnia 7 sierpnia 2008 r. sygn.

akt I OSK 1140/07, z dnia 11 marca 2009 r. sygn. akt II FSK 883/08, z dnia 9 października 2009r. sygn. I OSK 335/09).

Prezentowany jest jednak również pogląd przeciwny w myśl którego w sytuacji, gdy egzekucję środka karnego przepadku oraz nawiązki na rzecz Skarbu Państwa prowadzi urząd skarbowy, interpretacja art.195a§1 k.k.w. w myśl której racjonalny ustawodawca przyjął dualizm organów egzekucyjnych w odniesieniu do zabezpieczenia przepadku i definitywnego wykonania takiego przepadku sprzeczna byłaby z prawidłowymi zasadami wykładni, w tym regułami logiki (tak dostępne w Systemie Informacji Prawnej LEX wyroki: Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 23 kwietnia 2008 r. sygn. akt II FSK 304/07, z dnia 15 maja 2008 r. sygn. akt II FSK 424/07, z 22 września 2010r. sygn. II FSK 807/09).

Omawiane zagadnienie prawne stało się przedmiotem wydanej w dniu 7 grudnia 2009r. uchwały Naczelnego Sądu Administracyjnego o sygn. II FSP 6/09. W uchwale tej Naczelny Sąd Administracyjny uznał, iż dla właściwości urzędu skarbowego przy zabezpieczeniu przepadku nie jest konieczna określona w art.195a§1 k.k.w. kumulacja zabezpieczeń, jednakże podstawą prawną tych działań nie jest omawiany przepis kodeksu karnego wykonawczego lecz art. 2 § 1 pkt 5 i art. 2 § 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2005 r. Nr 229, poz. 1954 ze zm.) w związku z art. 27 Kodeksu karnego wykonawczego. Zgodnie z przedstawionym w uchwale poglądem przepis z art.195a§1 k.k. zgodnie z jego literalnym brzmieniem właściwy jest jedynie do zlecenia urzędowi skarbowemu zabezpieczenia kumulatywnego. W pozostałych natomiast przypadkach, zarówno zabezpieczenie przepadku jak i nawiązki na rzecz Skarbu Państwa, wykonywane będzie przez urząd skarbowy na podstawie cyt. wyżej przepisów ustawy o egzekucji w administracji, w myśl których egzekucji tej podlegają wszelkie należności pieniężne przekazane do egzekucji administracyjnej na podstawie innych ustawy (czyli w tym przypadku art.27 k.k.w.), zaś w zakresie nieuregulowanym odrębnymi przepisami, należności te podlegają również zabezpieczeniu w trybie i na zasadach określonych w ustawie o egzekucji w administracji.

Z przytoczonych wyżej orzeczeń wnosić można, iż – niezależnie od wyboru podstawy prawnej i pomimo początkowych rozbieżności i kontrowersji – sądy administracyjne ostatecznie stanęły na stanowisku że urzędy skarbowe są właściwe również do wykonywania zabezpieczenia przepadku i nawiązki na rzecz Skarbu Państwa bez konieczności kumulacji z zabezpieczeniem innych roszczeń wymienionych w art.195a§1 k.k.w.

W przypadkach zaś zabezpieczeń kumulatywnych korzystanie

z unormowania art.195a§1 k.k.w. uznać należy za wskazane bowiem nie tylko usprawnia to egzekucję ale również pozwala ograniczyć jej koszty.

b. Tryb postępowania

Nie ulega wątpliwości, że określenie właściwości organów wykonujących zabezpieczenie majątkowe wyznacza zarazem właściwy tryb postępowania. Organy skarbowe wykonują czynności na podstawie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, zaś komornik sądowy działa na podstawie kodeksu postępowania cywilnego. Stosowanie w postępowaniu karnym przepisów egzekucyjnych przewidzianych dla postępowań cywilnych i administracyjnych, wywołuje jednak liczne kontrowersje i wątpliwości związane z odmienną specyfiką procedur i celów postępowań.

Zarządzenie zabezpieczenia w trybie egzekucji administracyjnej

Oprócz spornego zagadnienia właściwości urzędów skarbowych do wykonywania czynności związanych z zabezpieczeniami majątkowymi w postępowaniach karnych, w praktyce prokuratorskiej wyłonił się również problem związany z żądaniem przez urzędy skarbowe wydania i przedstawienia przez prokuratora przewidzianego w przepisie art.155a§1 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji zarządzenia zabezpieczenia. Zarządzenie zabezpieczenia wprowadzone do ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w 2001r. pełni rolę inicjującą i gwarancyjną. Wystawia je wierzyciel, wypełniając opracowany do tego celu w przepisach wykonawczych formularz. Zarządzenie to stanowi podstawę dokonania zabezpieczenia, a zarazem może być zaskarżone poprzez zgłoszenie zarzutów przez zobowiązanego w terminie 7 dni. Zgodnie z art.157 u.p.e.a. w razie niezłożenia zarządzenia lub gdy nie odpowiada ono wymogom określonym w art.156 u.p.e.a. organ egzekucyjny odmawia dokonania zabezpieczenia.

Wydawane przez dyrektorów urzędów skarbowych postanowienia odmawiające dokonania zabezpieczenia były zaskarżane przez prokuratorów, co w konsekwencji doprowadziło do pojawienia się w orzecznictwie sądów administracyjnych dwóch rozbieżnych poglądów.

W myśl pierwszego z nich, żądanie przedstawienia zarządzenia zabezpieczenia nie znajduje uzasadnienia. Przepis art. 2 § 2 w związku z art. 2 § 1 pkt 5 u.p.e.a. stanowi wprawdzie, że zabezpieczenie należności, które będą podlegały egzekucji administracyjnej następuje w trybie i na zasadach określonych w dziale IV u.p.e.a., jednakże tylko w zakresie nieuregulowanym odrębnymi przepisami. Ponieważ zaś, procedura postępowania w tym

zakresie określona jest w przepisach k.p.k., k.k.w. oraz regulaminie urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury – brak jest podstaw do stosowania art.155a§1 i następnych u.p.e.a. (tak dostępne w Systemie Informacji Prawnej LEX wyroki: Naczelnego Sądu Administracyjnego: z dnia 27 maja 2010 r. sygn. akt II FSK 88/09, z dnia 7 sierpnia 2008 r. sygn. akt I OSK 1140/07, z dnia 21 października 2009r. sygn. II GSK 154/09, z dnia 24 czerwca 2009r. sygn. II GSK 1055/08).

Pogląd przeciwny wyrażony został w wydanym w dniu 21 września 2010r. wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego o sygn. II FSK 807/09. Stanowisko Sądu sprowadza się do stwierdzenia, iż brak jest podstaw prawnych do różnicowania w postępowaniu egzekucyjnym w administracji pozycji prokuratora i innych wierzycieli, którzy są zobowiązani do wystawiania zarządzeń zabezpieczenia. Sąd uznał, iż z żadnego z przepisów obowiązującego prawa nie wynika, aby ustawodawca pozwolił odstąpić prokuratorowi, który zleca organowi egzekucyjnemu, na mocy art. 195a k.k.w. wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu od wydawania zarządzenia zabezpieczenia.

Podkreślić należy, że przedstawione wyżej rozbieżności w orzecznictwie sądownoadministracyjnym były przedmiotem analizy przeprowadzonej w Departamencie Postępowania Sądowego, w wyniku której do prokuratur apelacyjnych skierowano pismo nr PG IV PS 404/15/11 z dnia 2 czerwca 2011r. wskazujące na zasadność wyczerpania pełnego toku kontroli administracyjnej i sądownoadministracyjnej w przypadkach żądania przez organy egzekucyjne przedłożenia przez prokuratora zarządzenia zabezpieczenia.

Klauzula wykonalności

W myśl przepisu §214 Regulaminu, prokurator po wydaniu postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym występuje z wnioskiem do właściwego sądu o nadanie postanowieniu klauzuli wykonalności, o ile przepis szczególny tak stanowi.

Podkreślenia przy tym wymaga, że postanowienie o zabezpieczeniu jest wykonalne z chwilą jego wydania (art.462§1 k.p.k.) i jego ewentualne zaskarżenie nie może stać na przeszkodzie uzyskaniu klauzuli wykonalności. Zgodnie z art.781¹ k.p.c. wniosek o nadanie klauzuli wykonalności sąd rozpoznaje niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 3 dni od dnia jego złożenia. Termin ten ma charakter instrukcyjny, jednak po bezskutecznym upływie 2 tygodni od złożenia wniosku o nadanie klauzuli należy podjąć interwencję u prezesa sądu z racji sprawowanego przez niego nadzoru nad działalnością administracyjną sądów (rozdział 5 ustawy z dnia 27 lipca 2001r.

Prawo o ustroju sądów powszechnych – Dz.U. z 2001r. nr 98, poz.1070 z późn. zm.).

Na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności przysługuje zażalenie. Termin do jego wniesienia biegnie dla wierzyciela od daty wydania mu tytułu wykonawczego lub postanowienia odmownego, dla dłużnika – od daty doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji (art.795§1 i 2 k.p.c.).

Zaznaczyć należy, że w regulaminie wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury z dnia 27 sierpnia 2007r., a następnie w aktualnie obowiązującym regulaminie z dnia 24 marca 2010r. wprowadzono istotną zmianę przepisu dotyczącego występowania przez prokuratora o nadanie klauzuli wykonalności postanowieniu o zabezpieczeniu. Zmiana ta, polegała na dodaniu sformułowania „o ile przepis szczególny tak stanowi”. W ten sposób, przepis regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury przy rozstrzyganiu czy postanowienie prokuratora o zabezpieczeniu powinno zostać opatrzone klauzulą wykonalności odsyła do stosownych unormowań k.k.w. i k.p.c. Ta niewątpliwie pożądana zmiana spowodowała liczne wątpliwości interpretacyjne dotyczące konieczności występowania przez prokuratorów o nadanie klauzuli wykonalności przy różnych sposobach i trybach zabezpieczenia majątkowego.

Kwestie problemowe związane z nadawaniem klauzuli wykonalności postanowieniom o zabezpieczeniu majątkowym można podzielić na następujące zagadnienia:

1. Nadawanie klauzuli wykonalności postanowieniom wykonywanym w trybie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.
2. Nadawanie klauzuli wykonalności w sytuacji gdy doszło już do faktycznego wykonania orzeczenia poprzez zajęcie mienia ruchomego przez policję lub inny uprawniony organ.
3. Nadawanie klauzuli wykonalności postanowieniom o zabezpieczeniu majątkowym na nieruchomości.
4. Czynności związane z nadawaniem klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika.

Ad.1

Zagadnienie nadawania klauzuli wykonalności orzeczeniom, które nie podlegają wykonaniu na podstawie kodeksu postępowania cywilnego nabrało znaczenia po wyżej wskazanej zmianie przepisów regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury. Nowelizacja Regulaminu doprowadziła do ewolucji stanowiska w zakresie

konieczności występowania przez prokuratorów o nadanie klauzuli wykonalności tym postanowieniom, które nie podlegają wykonaniu w trybie przepisów procedury cywilnej. W piśmie b. Prokuratury Krajowej z dnia 13 czerwca 2008r. nr PR I 803-15/08, jak również w wystosowanym do wszystkich prokuratur apelacyjnych piśmie Dyrektora Biura Prokuratora Generalnego z dnia 10 lutego 2011r. nr PG VII G 022/1/11 zawarte jest stanowisko w myśl którego, w przypadku przekazania postanowienia do wykonania urzędowi skarbowemu nie zachodzi już konieczność nadania postanowieniu o zabezpieczeniu klauzuli wykonalności, a wystarczające jest zamieszczenie w nim wzmianki o wykonalności zgodnie z przepisem art.11§1 k.k.w. w zw. z art.27 k.k.w. Tożsame stanowisko odnotować można również w literaturze (Kodeks karny wykonawczy. Komentarz. Z.Hołda, K.Postulski. LEX 2008. Komentarz do art.27 k.k.w.).

Ad.2

Wskazane wyżej pisma wystosowane do prokuratur apelacyjnych z b.Prokuratury Krajowej (PR I 803-15/08) i Prokuratury Generalnej (PG VII G 022/1/11) odnosiły się również do budzącej wątpliwości kwestii zasadności uzyskiwania klauzuli wykonalności na postanowieniu o zabezpieczeniu mienia w sprawie, w której dokonano już tymczasowego zajęcia mienia. Zgodnie z przedstawionym tam poglądem tytuł wykonawczy czyli tytuł egzekucyjny zaopatrzone w klauzulę wykonalności, zgodnie z art.776 k.p.c. w zw. z art.26 k.k.w. stanowić ma wyłącznie podstawę egzekucji. Dlatego też, gdy wszczęcie postępowania egzekucyjnego nie jest konieczne w związku z faktycznym i przewidzianym prawem wykonaniem już orzeczenia - nie ma potrzeby występowania o nadanie postanowieniu klauzuli wykonalności. Przedstawione wyżej stanowisko, niewątpliwie pożądane z punktu widzenia praktyki prokuratorskiej, wymaga jednak głębszego rozważenia w kontekście brzmienia przepisu §214 Regulaminu, zgodnie z którym w sprawach, w których Policja lub inny uprawniony organ dokonał tymczasowego zajęcia, jeden egzemplarz protokołu zajęcia dołącza się do akt postępowania przygotowawczego, a drugi przesyła wraz z postanowieniem o zabezpieczeniu organowi egzekucyjnemu, czyniąc o tym w piśmie przewodnim wzmiankę.

Ad.3

Zabezpieczenie na nieruchomości grzywny, nawiązki lub świadczenia pieniężnego obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, polegać może na:

1. obciążeniu nieruchomości hipoteką przymusową;

2. ustanowienie zakazu zbywania lub obciążania nieruchomości, która nie ma urządzonej księgi wieczystej lub której księga wieczysta zaginęła lub uległa zniszczeniu;
3. ustanowienie zakazu zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu;

Zabezpieczenie na nieruchomości grożącego przepadku może natomiast nastąpić poprzez ustanowienie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości ujawnianego w księdze wieczystej a w przypadku jej braku - w zbiorze złożonych dokumentów.

Wprowadzona w 2005r. gruntowna zmiana przepisów kodeksu postępowaniu cywilnego z zakresie trybu wykonania postanowień o zabezpieczeniu doprowadziła do reasumpcji stanowiska w zakresie konieczności uzyskania klauzuli wykonalności na postanowieniach o zabezpieczeniu majątkowym na nieruchomości. Wcześniej nie budził wątpliwości pogląd, iż w przypadku wydania postanowienia o zabezpieczeniu na nieruchomości prokurator powinien niezwłocznie wystąpić do sądu o nadanie mu klauzuli wykonalności. W aktualnym stanie prawnym nadawanie klauzuli wykonalności postanowieniom o zabezpieczeniu majątkowym zgodnie z art.743§1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym od 5 lutego 2005r. dotyczy tylko tych orzeczeń, które podlegają wykonaniu w postępowaniu egzekucyjnym. Nie ulega zaś wątpliwości, że wpisy w księgach wieczystych nie są czynnościami egzekucyjnymi i nie wymagają pośrednictwa komornika, w związku z czym nie wymagają wystąpienia do sądu o nadanie im klauzuli wykonalności.

Zgodnie z art.743§2 k.p.c. podstawą przeprowadzenia postępowania jest w takiej sytuacji postanowienie zaopatrzone z urzędu przez przewodniczącego we wzmiankę o wykonalności. Taki pogląd zdaje się przeważać w orzecznictwie sądów wieczystoksięgowych. Rozważenia jednak wymaga relacja przepisu art.743§2 k.p.c. i art.11§1 k.k.w. Wydaje się bowiem, że przepis art.743§2 k.p.c. powinien być zgodnie z art.25 k.k.w. stosowany tylko odpowiednio i w zakresie nieuregulowanym w kodeksie karnym wykonawczym, w którym kwestia wzmianki o wykonalności unormowana została właśnie w art.11§1 k.k.w. W takim przypadku należałoby zatem przyjąć, że wzmiankę o wykonalności nanosi prokurator który orzeczenie wydał.

Niezależnie od przyjętej podstawy prawnej, omawiana wzmianka, podobnie jak klauzula wykonalności, powinna być nadawana w momencie wykonalności postanowienia czyli zgodnie z art.462§1 k.p.k. niezwłocznie po wydaniu orzeczenia i - poza przypadkami gdy prokurator wstrzyma jego wykonalność - bez względu na prawomocność.

Ad.4

Najpoważniejsze problemy i rozbieżności występują w związku z uzyskiwaniem klauzuli wykonalności przeciwko małżonkom oskarżonych.

Pomimo upływu ponad 7 lat od wprowadzonej ustawami: z dnia 2 lipca 2004 r. (Dz.U.04.172.1804) o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw oraz z dnia 17 czerwca 2004r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2004r. nr 162, poz.1691) nowelizacji m.in. przepisów art.41 k.r. i o. oraz 783 k.p.c., zagadnienie stosowania w postępowaniu karnym zabezpieczenia majątkowego na mieniu wchodzącym w skład majątku wspólnego małżonków nie doczekało się spójnej regulacji oraz jednolitego orzecznictwa i nadal budzi poważne wątpliwości i rozbieżności w praktyce. Wraz z wejściem w życie cyt. wyżej nowelizacji przestała bowiem obowiązywać zasada odpowiedzialności majątkowej małżonków wyrażona w dotychczasowym brzmieniu art.41§1 k.r. i o. w myśl którego: zaspokojenia z majątku wspólnego może żądać także wierzyciel, którego dłużnikiem jest tylko jeden z małżonków. W poprzednim stanie prawnym paragraf 3 tego artykułu, pozwalał ograniczyć lub wręcz wyłączyć odpowiedzialność współmałżonka jeżeli ze względu na charakter wierzytelności albo stopień przyczynienia się małżonka będącego dłużnikiem do powstania majątku wspólnego – zaspokojenie z majątku wspólnego byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Po zmianie art.41§1 k.r. i o. z dniem 20 stycznia 2005r. wprowadzono normę, w myśl której: wierzyciel może żądać zaspokojenia także z majątku wspólnego małżonków wtedy, gdy zaciągnął zobowiązanie za zgodą drugiego małżonka. Rozwiązanie to jest niewątpliwie korzystniejsze dla uczestników obrotu cywilnoprawnego, o ile oczywiście zadbają oni o uprzednią zgodę współmałżonka kontrahenta. Specyfika powyższych regulacji wskazuje jednak że odnoszą się one wyłącznie do roszczeń wynikających z czynności prawnych, nie zaś do zabezpieczanych w toku postępowania karnego roszczeń wynikających z deliktów oraz należności publicznoprawnych. W takim przypadku §2 znowelizowanego art.41 k.r. i o. przewiduje, odpowiedzialność majątkową na równi z zobowiązaniami umownymi na które drugi małżonek nie wyraził zgody. Można zatem dochodzić takich roszczeń wyłącznie z :

1. z majątku osobistego dłużnika,
2. wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych z innej działalności zarobkowej, z korzyści uzyskanych z praw autorskich i pokrewnych prawa własności przemysłowej oraz innych praw twórcy,

3. jeżeli wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa, także z przedmiotów majątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstw.

Regulacja art.41 k.r. i o. nie stwarza zatem podstaw prawnych do dochodzenia roszczeń z tytułu działalności przestępczej na najpoważniejszych składnikach majątku podejrzanych o ile są one objęte ustawową wspólnością małżeńską.

W zaistniałej sytuacji, zgodnie z regułą *lex posteriori generali non derogat legis priori specialis* w praktyce przyjmuje się zwykle prymat unormowań zawartych w art.28 i 29 k.k.w. W myśl art.28 k.k.w. w razie niemożności zaspokojenia orzeczonych kar grzywn, nawiązek i należności sądowych z majątku odrębnego (osobistego) sprawcy, z jego wynagrodzenia za pracę lub za inne usługi świadczone przez niego osobiście, jak również z praw twórcy wynalazku, wzoru użytkowego oraz projektu racjonalizatorskiego, mogą być ponadto egzekwowane z majątku wspólnego. Wykładnia ta jednak wydaje się być jedynie próbą rozwiązania problemu całkowitego braku spójności pomiędzy przepisami prawa karnego i oraz cywilnego i rodzinnego jaka wystąpiła po wspomnianej wyżej nowelizacji w 2005r. Przyjęcie jej nie rozwiązuje wszystkich problemów związanych ze stosowaniem zabezpieczenia na majątku wspólnym małżonków.

Przede wszystkim zauważyć należy, że unormowania zawarte w art.28 i 29 k.k.w. umożliwiają zaspokojenie z majątku wspólnego małżonków wyłącznie kar grzywn, nawiązek i należności sądowych oraz środka karnego przepadku. Wyjaśnienia tym samym wymaga, czy i jakie przepisy pozwalają na skuteczne zabezpieczenie na majątku wspólnym małżonków, również: roszczeń dochodzonych powództwem adhezyjnym, świadczeń pieniężnych określonych w art.49 i 49a k.k. oraz obowiązku naprawienia szkody określonego w art.46§1 k.k. Analizując powyższe unormowania, trudno uzasadnić przyczyny, dla których pokrzywdzony przestępstwem miałby się znajdować w gorszej sytuacji niż Skarb Państwa.

Po wtóre, przepis art.28 k.k.w. jest przewidziany dla potrzeb egzekucji. Stanowi on m.in., że: *niemożność zaspokojenia z majątku odrębnego skazanego stwierdza się w protokole*. Nie jest jasne kto i w jakim protokole stwierdzać ma ową niemożność zaspokojenia na etapie postępowania zabezpieczającego w postępowaniu przygotowawczym. W literaturze („Zabezpieczenie majątkowe w postępowaniu karnym na składnikach majątku wspólnego małżonków” Joanna Misztal-Konecka – Monitor Prawniczy nr 10 z 2007r.) przedstawiona jest przekonująca krytyka stanowiska, wedle którego miałby to być protokół organu egzekucyjnego. Podkreślić przy tym

należy, że w praktyce prokuratorskiej spotkano się z żądaniem przez sądy przedstawiania protokołu sporządzonego właśnie przez organ egzekucyjny.

Przedstawione wyżej problemy w stosowaniu przepisów art.28 i 29 k.k.w. na gruncie postępowania zabezpieczającego rodzą się również wątpliwości co do podstawy prawnej oraz trybu nadawania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi. Znowelizowany z dniem 20 stycznia 2005r. przepis art.787 k.p.c. normujący zasady nadawania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika dostosowany jest bowiem do brzmienia art.41 k.r. i o. i takiej sytuacji, jaka ma miejsce w postępowaniu karnym, w ogóle nie przewiduje. W szczególności dotyczy to przewidzianego w tym przepisie wymogu wykazania przez wierzyciela dokumentem urzędowym lub prywatnym, że stwierdzona tytułem egzekucyjnym wierzytelność powstała z czynności prawnej dokonanej za zgodą małżonka dłużnika. Jednocześnie zauważyć należy, że wprowadzenie cyt. wyżej ustawą nowelizacyjną z dnia 2 lipca 2004 r. przepisu art.743¹ k.p.c. nie rozwiązuje problemu nadawania klauzuli przeciwko małżonkowi, skoro wniesienie przez tegoż małżonka sprzeciwu w terminie tygodnia od dnia dokonania pierwszej czynności związanej z wykonaniem zabezpieczenia spowoduje konieczność uzyskania takiej klauzuli.

W omawianej sprawie Biuro Prezydialne b. Prokuratury Krajowej zajęło stanowisko w piśmie z dnia 8 stycznia 2008r. nr PR I 803-4/09 w którym zabezpieczanie na majątku wspólnym małżonków innych niż wymienione w art.28 i 29 k.k.w. środków orzekanych w procesie karnym w tym należności cywilnoprawnych oraz świadczenia pieniężnego – w aktualnym stanie prawnym uznano za niedopuszczalne. Ponadto, powołując się na komentarz do kodeksu karnego wykonawczego autorstwa Zbigniewa Hołdy i Kazimierza Postulskiego (Lex/Arche, 2008) uznano za konieczne stwierdzenie niemożności zabezpieczenia należności wymienionych w art.28 k.k.w. na majątku odrębnym małżonka protokołem organu egzekucyjnego. Z uwagi na fakt, że wierzytelność w takiej sytuacji nie powstała wskutek czynności prawnej wyrażono też pogląd, iż przy nadawaniu klauzuli wykonalności nie może mieć zastosowania określony w art.787 k.p.c. wymóg wykazania przez wierzyciela dokumentem urzędowym lub prywatnym, że stwierdzona tytułem egzekucyjnym wierzytelność powstała z czynności prawnej za zgodą małżonka dłużnika.

W kontekście przytoczonego wyżej stanowiska b. Prokuratury Krajowej zauważyć należy, iż wymóg przedstawienia protokołu egzekucyjnego podważa w praktyce możliwość stosowania omawianej instytucji w postępowaniu zabezpieczającym. W takiej bowiem sytuacji prokurator musiałby wydać postanowienie o zabezpieczeniu polegającym na zajęciu nienadających się do

zabezpieczenia składników majątkowych, a następnie mając świadomość niewykonalności takiego postanowienia musiałyby przekazać sprawę komornikowi. Organ egzekucyjny powinien wtedy podjąć działania z góry skazane na nieskuteczność i następnie umarzając postępowanie przekazać stosowny protokół prokuratorowi, aby ten mógł przedstawić go sądowi domagając się nadania klauzuli wykonalności. Działanie w tym trybie oparte na wykładnie gramatycznej byłoby czasochłonne, nieekonomiczne i trudne do uzasadnienia.

Wystąpienie przez prokuratora z wnioskiem o wpis w księdze wieczystej

Jak wyżej wskazano wpisy w księgach wieczystych nie są czynnościami egzekucyjnymi i nie wymagają pośrednictwa komornika.

Wpis w księdze wieczystej jest konieczny w przypadku:

1. hipoteki przymusowej,
2. zakazu obciążania i zbywania nieruchomości (posiadającej księgę wieczystą),
3. zakazu zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu (posiadającego księgę wieczystą)

Z zestawienia przepisów art.25§ 2 i § 1 k.k.w. w związku z art. 747 k.p.c. oraz przepisu art.292 § 1 i 2 k.p.k. wynika, że spośród zabezpieczeń podlegających wpisowi do księgi wieczystej, sposób zabezpieczenia określony w pkt 2 może być stosowany tylko w przypadku zabezpieczenia grożącego przepadku. Jednocześnie sposoby zabezpieczenia wymienione w pkt 1 i 3 nie są przewidziane dla zabezpieczenia grożącego przepadku.

Prokurator wnosi o dokonanie stosownego wpisu: hipoteki w dziale IV księgi wieczystej, zaś ograniczeń w rozporządzaniu nieruchomości lub ograniczonym prawem rzeczowym – w dziale III księgi wieczystej. Podstawą prawną wpisu hipoteki przymusowej są przepisy art.7 i art.747 pkt 2 k.p.c. oraz art. 110 ustawy z dnia 6 lipca 1982r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. Nr 1361, poz. 124 z 2001r. – t.j. z późn. zm.), wpisu zakazu obciążania i zbywania nieruchomości art.7 k.p.c. w zw. z art.292§1 i 2 k.p.k., zaś wpisu zakazu zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu – art.7 k.p.c. w zw. z art.292§1 i art.747 pkt 5 k.p.c.

W postępowaniu o dokonanie wpisu w księdze wieczystej zgodnie z art.96 ust.1 pkt 6 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.) prokurator nie ponosi kosztów sądowych.

Kwestią rodzącą problemy w praktyce prokuratorskiej jest oznaczanie wnioskodawcy w kierowanych przez prokuratorów wnioskach o dokonanie wpisu. Za wadliwe uznać należy oznaczanie we wnioskach wnioskodawcy jako *Prokuratury Rejonowej/Okręgowej/Apelacyjnej w (...) – Skarbu Państwa*. Takie sformułowanie mylnie sugeruje, że w postępowaniu wieczystoksięgowym dana jednostka organizacyjna prokuratury występuje jako jednostka organizacyjna Skarbu Państwa (*statio fisci*) będąc w sprawie wierzycielem. Prokurator tymczasem nie występuje w tego rodzaju sprawach na podstawie art.67 k.p.c. w zw. z art.34 k.c. lecz jest samodzielnym podmiotem działającym na podstawie przepisu art.7 k.p.c. na rzecz Skarbu Państwa lub na rzecz wskazanych pokrzywdzonych. Stąd też za właściwe określeniem wnioskodawcy uznać należy wskazanie go jako *Prokuratora Rejonowego/Okręgowego/Apelacyjnego w (...)*.

Podkreślenia wymaga również, że zgodnie z przepisem art. 626² § 1 k.p.c. wniosek o dokonanie wpisu składa się na urzędowym formularzu. Z § 3 tego artykułu natomiast wynika, że do wniosku o dokonanie wpisu należy dołączyć dokumenty, stanowiące podstawę wpisu w księdze wieczystej. Druki formularzy dostępne są w sekretariatach ww. sądów rejonowych, na stronie internetowej: <http://bip.ms.gov.pl/pl/rejestry-i-ewidencje/nowa-ksiega-wieczysta/>, a ponadto zamieszczone są w programie komputerowym Lex OMEGA jako załączniki do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 kwietnia 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia wzorów i sposobu udostępniania urzędowych formularzy wniosków stosowanych w sądach rejonowych prowadzących księgi wieczyste w systemie informatycznym (Dz.U.2011.85.462).

Koszty ponoszone w związku z wykonaniem postanowienia o zabezpieczeniu mienia

Ponieważ czynności podejmowane przez sądem wieczystoksięgowym, jak również zlecane urzędom skarbowym nie wiążą się z koniecznością ponoszenia kosztów, zagadnienie to ściśle wiąże się z czynnościami egzekucyjnymi prowadzonymi na zlecenie prokuratora przez komorników sądowych.

Po uznaniu przez Trybunał Konstytucyjny wyroku o sygn. K 21/08 z dnia 14 maja 2009 r., że art. 45 ust. 2 ustawy w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2007, nr 112, poz. 769) jest

niezgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, sprawy o zabezpieczenie roszczeń na polecenie sądu lub prokuratora podlegają opłacie na zasadach ogólnych.

W obowiązującym stanie prawnym w myśl art.45 ust.1 i 3 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, wszczęcie postępowania o dokonanie zabezpieczenia roszczenia pieniężnego na wniosek prokuratora, uzależnione jest zatem od uiszczenia przez wnioskodawcy opłaty stosunkowej w wysokości 2% wartości roszczenia, nie mniej jednak niż 3% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, i nie więcej niż pięciokrotność tego wynagrodzenia. Nieuiszczenie tej opłaty wraz z wnioskiem, spowoduje wezwanie przez komornika do jej zapłaty w terminie 7 dni z jednoczesnym wstrzymaniem się od wykonania postanowienia. Jeżeli opłata nie zostanie uiszczona w terminie 7 dni od dręczenia wezwania do zapłaty, wniosek zostanie zwrócony.

Zgodnie ze przepisem art.33 ust. 1 cyt. ustawy, pod pojęciem „przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia” należy rozumieć przeciętne wynagrodzenie miesięczne w gospodarce narodowej w roku poprzednim, ogłaszane przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” na podstawie art. 5 ust.7 ustawy z dnia 4 marca 1994r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz.U. z 2012. poz. 592 j.t.) stosowane poczynając od drugiego kwartału przez okres pełnego roku. Wynagrodzenie to w roku 2011 wyniosło 2.974,69 zł, (M.P. z 2012r., poz.94).

W celu uniknięcia uiszczania kosztów zawyżonych, nierzadko przekraczających wartość faktycznego roszczenia lub zabezpieczonego mienia, należy przyjąć następujące zasady postępowania związane z ustalaniem kosztów komorniczych:

Zgodnie z przepisem §213 ust.2 Regulaminu zakres zabezpieczenia na poczet grożącej grzywny oraz środków karnych powinien odpowiadać przewidywanemu wymiarowi tej kary lub środków karnych. Praktyka zawyżania kwot zabezpieczanego roszczenia w związku z przyjęciem wartości roszczenia jako podstawy wyliczenia opłaty stosunkowej prowadzi do niczym nieuzasadnionego podwyższania kosztów zabezpieczenia.

Na mocy wyżej wskazanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego utracił moc przepis art.40 ust.2 ustawy o komornikach wyłączający możliwość żądania od prokuratora uiszczenia zaliczki na pokrycie wydatków w toku egzekucji. W aktualnym stanie prawnym prokurator zobowiązany jest do uiszczenia określonej w art.39 ustawy o komornikach zaliczki na równi z innymi wierzycielami. W związku z tym podkreślenia wymaga, że zaliczka ta nie jest opłatą egzekucyjną i na podstawie art.41 i 42 cyt. ustawy

o komornikach powinna być rozliczona w terminie miesiąca od poczynienia wydatków oraz podlega zwrotowi po wyegzekwowaniu z pierwszeństwem przez wszelkimi innymi należnościami. Ponadto, omawiana zaliczka może dotyczyć wyłącznie wydatków wymienionych w art.39 ust. 2 cyt. ustawy o komornikach czyli:

- należności biegłych,
- kosztów ogłoszeń w pismach,
- kosztów transportu specjalistycznego, przejazdu poza miejscowość, która jest siedzibą komornika, przechowywania i ubezpieczania zajętych ruchomości,
- należności osób powołanych, na podstawie odrębnych przepisów, do udziału w czynnościach,
- kosztów działania komornika, o których mowa w art. 8 ust. 7, poza terenem rewiru komorniczego,
- kosztów doręczenia środków pieniężnych przez pocztę lub przelewem bankowym.

Przepis powyższy w taksatywnie wymienionych przypadkach nakazuje uiszczanie zaliczek, nie zwalnia jednak prokuratora z obowiązku oceny zasadności wykazanych przez komornika i wymagających uiszczenia wydatków. Wnikliwej oceny wymagają zwłaszcza wykazywane przez komorników koszty przejazdów w sytuacji gdy zabezpieczeniu podlegam np. wynagrodzenie za pracę oraz powoływanie biegłych do **niespornej** wyceny ruchomości, zwłaszcza zabezpieczonych pojazdów. Z brzmienia art. 853§2 k.p.c. wynika, że komornik oznaczając w protokole zajęcia wartość każdej zajętej ruchomości może przywołać biegłego, jeżeli uzna to za konieczne albo gdy wierzyciel lub dłużnik podnoszą zarzuty. Pomimo to, w sytuacjach gdy przy braku zarzutów dłużnika i bez wykazania przez komornika dlaczego oszacowanie danej ruchomości wymaga wiadomości specjalnych biegłego – zasadnym byłoby poddanie takiej czynności kontroli sądu w drodze wniesienia skargi na czynności komornika.

W przypadku czynności i rozstrzygnięć komorniczych kwestionowanych przez prokuratora należy kierować skargi na czynności komornika. Ewentualne rozstrzygnięcia niekorzystne powinny być natomiast zaskarżane zażaleniem do Sądu Okręgowego, w celu uzyskania jednoznacznego i jednolitego orzecznictwa. Podkreślić należy, że wysokość żądanych opłat i zaliczek w żadnym wypadku nie powinna być kwestionowana wyłącznie wydawanymi w trybie przepisów k.p.k. orzeczeniami prokuratorскими, a zwłaszcza samodzielnym wyliczaniem wysokości stawki przez prokuratorów.

Orzeczenia prokuratora nie mają w tej części mocy wiążącej dla komornika. Do podważania zasadności stanowisk komorników przewidziana jest właśnie skarga określona w art.767 k.p.c. i tę instytucję należy do tego wykorzystywać. Pamiętać też warto, że skarga na czynności komornika w tym samym stopniu dotyczy również zaniechania dokonania odpowiednich czynności przez komornika.

W niektórych sytuacjach prokuratorzy powinni również uwzględniać przepis art. 8 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, w myśl którego, z wyjątkiem spraw o egzekucję z nieruchomości oraz spraw, w których przepisy o egzekucji z nieruchomości stosuje się odpowiednio wierzyciel ma prawo wyboru komornika na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

V. Wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu mienia w obrocie międzynarodowym na terenie państw członkowskich UE

1. Przesłanki do wystąpienia o wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowe

Z uwagi na migrację osób w ramach Unii Europejskiej a co za tym idzie i ich mienia, należy podejmować działania zmierzające do zabezpieczenia majątku podejrzanych również poza granicami Polski.

Umożliwiają to przepisy zawarte w rozdziale 62a dodanym przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. (Dz.U.2005.143.1203) zmieniającej niniejszą ustawę z dniem 2 sierpnia 2005 r., określające zasady zabezpieczania mienia i środków dowodowych w ramach współpracy z innymi państwami członkowskimi UE w sytuacji, gdy przedmiot zabezpieczenia znajduje się na terenie innego państwa, a postępowanie karne toczy się w Polsce. Zasady te stanowią implementację przepisów decyzji ramowej Rady 2003/577/WSiSW z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie wykonywania w Unii Europejskiej postanowień o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych (Dz. Urz. UE L 196 z 02.08.2003, s. 45).

Proces realizacji tego rodzaju postanowień jest dwuetapowy:

- 1) sąd lub prokurator, stosownie do przepisów kodeksu postępowania karnego, wydaje postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub o zabezpieczeniu mienia,
- 2) organ ten występuje, w formie postanowienia wydanego na podstawie art. 589g § 1 k.p.k., do właściwego organu sądowego o wykonanie powyższego postanowienia.

Możliwe jest zamieszczenie wskazanych rozstrzygnięć w jednym postanowieniu, gdy w momencie wydawania postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub zabezpieczeniu mienia, wiadomo, że dowody te lub mienie znajdują się na terytorium innego państwa członkowskiego UE.

Przewidziane w art. 589g § 1 k.p.k. wystąpienie do innego państwa członkowskiego może dotyczyć wykonania dwóch kategorii decyzji:

- 1) postanowienia o zatrzymaniu dowodów:
 - a) postanowienia o zatrzymaniu, wydanego w trybie art. 217 § 1 k.p.k.;
 - b) postanowienia o zatrzymaniu korespondencji, przesyłek oraz wykazu połączeń telekomunikacyjnych lub innych przekazów informacji, wydanego w trybie art. 218 k.p.k.;
 - c) postanowienia o zatrzymaniu danych informatycznych przechowywanych w systemie albo na nośniku, wydanego w trybie art. 236a k.p.k.
- 2) postanowienia o zabezpieczeniu - chodzi tu o postanowienie sądu lub prokuratora o zabezpieczeniu majątkowym wydane na podstawie art. 291 § 1 k.p.k.

W postępowaniu przygotowawczym organem właściwym do wystąpienia o wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu będzie prokurator każdego rzędu, a ustawa nie określa dodatkowych wymogów dotyczących jego właściwości miejscowej, natomiast w postępowaniu sądowym sąd właściwy do rozpoznania sprawy.

Wystąpienie do innego państwa członkowskiego UE o wykonanie postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub zabezpieczeniu mienia może mieć miejsce w sprawie o każde przestępstwo, jednakże w odniesieniu do przestępstw innych niż wymienione w art. 3 ust. 2 decyzji ramowej o zabezpieczeniu mienia, których górna granica ustawowego zagrożenia karą, w myśl prawa polskiego, jest niższa niż 3 lata pozbawienia wolności, państwo wykonujące może odmówić wykonania postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub zabezpieczeniu mienia, jeżeli nie stanowi ono przestępstwa w myśl jego prawa.

Przesłanką niezbędną wystąpienia o wykonanie postanowienia, o którym mowa w art. 589g § 1 k.p.k. jest ustalenie, że przedmioty, których dotyczy znajdują się na terytorium innego państwa członkowskiego UE.

Dokonanie przedmiotowych ustaleń można przeprowadzić zarówno poprzez czynności własne organów prowadzących postępowanie, jak również poprzez dane uzyskane za pośrednictwem Biura Odzyskiwania Mienia funkcjonującego w ramach struktur Komendy Głównej Policji. Zakres możliwych do pozyskania danych zależy od uregulowań prawnych i możliwości odpowiedników BOM działających w poszczególnych państwach

członkowskich. Wniosek o ustalenie majątku podejrzanego poza granicami Polski winien zawierać niezbędne elementy: wskazanie państwa (państw) – adresatów wniosku, krótkie uzasadnienie kierowania wniosku do danego państwa (np. osoba w zainteresowaniu przebywała lub pracowała na terytorium danego kraju; jest powiązana lub przeprowadzała transakcje z podmiotami zarejestrowanymi w tym kraju; posiada tam rachunek bankowy; firma, której dotyczy zapytanie ma siedzibę lub przedstawicielstwo w danym kraju, itp.), kto składa wniosek (nazwa komórki organizacyjnej, adres, liczba dziennika sprawy, osoba wyznaczona do kontaktu, nr telefonu i ewent. adres e-mail); czy zapytanie będące treścią wniosku było składane wcześniej również innymi kanałami (Interpol, oficer łącznikowy) wskazanie, czy wniosek jest pilny (jeśli tak, podanie konkretnych przyczyn pilności np.: terminy procesowe, termin rozpatrzenia przez sąd wniosku lub przedłużenia aresztu tymczasowego, itp.), możliwie pełne dostępne dane identyfikacyjne osób objętych wnioskiem (w tym numer paszportu polskiego i ewentualnie paszportów wydanych przez państwa obce); krótkie wyjaśnienie w jakim celu jest składany wniosek (np. wnioskowane informacje są niezbędne do zabezpieczenia mienia, co do którego może zostać zasądzony przepadek); okoliczności popełnienia przestępstwa (rodzaj przestępstwa; czas; miejsce popełnienia; rola osoby, której dotyczy wniosek, w popełnieniu przestępstwa); sformułowanie konkretnych pytań, np. o posiadane przez osoby pozostające w zainteresowaniu: nieruchomości (w przypadku Niemiec celowym jest wskazanie na terenie jakiego kraju związkowego nieruchomość może się znajdować), pojazdy, kosztowności, dzieła sztuki, jachty, statki, statki powietrzne, udziały w firmach, inne papiery wartościowe, konta bankowe, itp. Odnośnie podmiotów gospodarczych pytania mogą dotyczyć: posiadanych składników majątkowych, formy prawnej podmiotu, współników, składu władz, kapitału zakładowego, powiązań kapitałowych i osobowych z innymi podmiotami, itp.; ewentualne ograniczenia w korzystaniu z danych zawartych we wniosku do celów innych niż realizacja wniosku (wykorzystanie bez ograniczeń, wykorzystanie bez podawania źródła informacji, wykorzystanie tylko po upoważnieniu udzielonym przez źródło informacji, nie wykorzystywać). Formularz wniosku jest do pobrania na stronie internetowej www.policja.pl w zakładce KGP/Biuro Kryminalne/Odzyskiwanie mienia. Nadto w każdej KWP powołano koordynatorów ds. odzyskiwania mienia, zaś w prokuraturach apelacyjnych prokuratorów odpowiedzialnych za koordynację czynności związanych z zabezpieczeniem mienia.

Powyższe postanowienia nie muszą być prawomocne aby wystąpić o ich wykonanie, jak również nie ma konieczności opatrywania ich klauzulą wykonalności.

2. Mienie mogące podlegać zabezpieczeniu

Przedmiotem postanowienia o zabezpieczeniu może być mienie podlegające zajęciu w celu zabezpieczenia wykonania orzeczenia o przepadku, przy czym dotyczy to zarówno zabezpieczenia przepadku rzeczy, jak i korzyści majątkowej. Nie jest istotna podstawa prawna orzeczenia grożącego przepadku, może nią być orzeczenie tytułem środka karnego (art. 44 i 45 k.k.), jak i środka zabezpieczającego (art. 100 k.k.). Nie jest konieczne, aby orzeczenie o przepadku istniało w chwili wystąpienia o wykonanie do państwa UE postanowienia o zabezpieczeniu .

Tym samym nie podlegają wykonaniu w tym trybie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym, których celem jest zabezpieczenie wykonania orzeczenia grzywny, nawiązki, świadczenia pieniężnego, obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (art. 291 § 1 kpk), a także - uszczuplonej należności publicznoprawnej (art. 131 k.k.s.). Zabezpieczenie mienia na poczet tych należności może się odbywać w drodze tradycyjnej międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych.

Przedmiotem zabezpieczenia zgodnie z art. 291 § 1 może być tylko mienie oskarżonego, jednocześnie możliwe jest tu zastosowanie domniemań określonych w art. 45 § 2 i 3 k.k., które pozwalają na rozszerzenie zakresu mienia podlegającego zajęciu, tym bardziej, że wskazane przepisy stanowią implementację decyzji ramowej 2005/212/WSiSW z dnia 24 lutego 2005 r. w sprawie konfiskaty korzyści, narzędzi i mienia pochodzących z przestępstwa (Dz. Urz. UE L 68 z 15.03.2005, s. 49). Mieniem - zgodnie z definicją zawartą w art. 2 lit. d) decyzji ramowej o zabezpieczeniu mienia - jest mienie każdego rodzaju, materialne i niematerialne, ruchome i nieruchome oraz dokumenty i instrumenty prawne wykazujące tytuł do lub korzyść z tego mienia, które według właściwego organu sądowego w państwie wydającym jest korzyścią pochodzącą z przestępstwa określonego w art. 3 tej decyzji ramowej lub równowartością całości lub części tej korzyści albo jest narzędziem, przy pomocy którego dokonano przestępstwa, lub stanowi jego przedmiot.

3. Dokument towarzyszący- zaświadczenie

Istotnym jest dokument, o którym mowa w art. 589g § 5 k.p.k w postaci zaświadczenia, dołączany do postanowienia, w którym właściwy sąd lub prokurator zwraca się do organu sądowego innego państwa członkowskiego UE o wykonanie orzeczenia. Wzór zaświadczenia został określony

w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2005 r. w sprawie wzoru zaświadczenia stosowanego we współpracy z państwami członkowskimi Unii Europejskiej w zakresie wzajemnego wykonywania orzeczeń o zatrzymaniu dowodów i zabezpieczeniu mienia na poczet przypadku (Dz. U. Nr 166, poz. 1393). Polskie organy muszą się liczyć z odmową wykonania postanowień w przypadku braku zaświadczenia lub jego nieprawidłowego wypełnienia.

Szczególnie istotne są informacje zawarte w części "e" zaświadczenia, gdzie należy zamieścić dokładny opis mienia lub dowodów oraz dokładne ich miejsce położenia, a gdyby nie było ono znane, to ostatnie takie znane miejsce, a także osobę przechowującą mienie lub dowody, ich znanego posiadacza, jeżeli jest to osoba inna niż oskarżony (skazany). Możliwe jest dołączenie posiadanych zdjęć przedmiotów lub ich schematycznych rysunków.

Rubryka "g" służy do wskazania działań, które państwo wykonania postanowienia ma podjąć po wykonaniu przekazanego postanowienia. Jeśli postępowanie dotyczy postanowienia o zabezpieczeniu, właściwy sąd lub prokurator powinien wskazać przewidywaną datę przedłożenia wniosku o wykonanie przypadku, wnosząc, by zabezpieczone mienie było przechowywane w państwie wykonania .

W części "i" zaświadczenia, polski organ powinien wskazać przysługujące osobom zainteresowanym środki zaskarżenia, stosownie do przepisów prawa polskiego (art. 236 § 1, art. 293 § 2 i art. 465 k.p.k.) .

4.Ustalenie właściwego organu sądowego państwa wykonania

Ustalenie właściwego organu sądowego państwa wykonania musi nastąpić w oparciu o przepisy obowiązujące w państwie wykonania. Organem sądowym może być sąd, ale i prokurator. Należy mieć tu jednak na względzie przepis art. 4 ust. 2 decyzji ramowej o zabezpieczeniu mienia, nadto na stronie internetowej Rady UE zamieszczone zostały oświadczenia państw członkowskich wskazujące właściwe organy sądowe lub centralne, do których należy kierować wnioski o wykonanie postanowień o zabezpieczeniu.

W europejskim atlasie sądowym na stronie Europejskiej Sieci Sądowej <http://www.ejn-crimjust.europa.eu> znajduje się wykaz sądów pierwszej instancji właściwych miejscowo z informacją o adresie, telefonie, e-mailu właściwego organu.

5.Czynności zmierzające do wykonania postanowienia o przepadku zabezpieczonego mienia

Stosownie do treści art. 589g § 3 k.p.k niezwłocznie po uprawomocnieniu się postanowienia o przepadku zabezpieczonego mienia właściwy sąd, czyli uprawniony do wykonania orzeczenia o przepadku, a zatem zgodnie z art. 3 § 1 k.k.w. sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji, powinien wystąpić do właściwego organu sądowego o wykonanie tego przepadku . Uprawnienia takiego nie posiada prokurator nawet w przypadku, gdy postanowienie o zabezpieczeniu mienia zostało wydane przez prokuratora i zainicjował on postępowanie o wykonanie orzeczenia.

Jeżeli doszło do wykonania postanowienia o zabezpieczeniu, o wykonanie przepadku wystąpić należy do tego samego organu sądowego, który orzekał o wykonaniu postanowienia o zabezpieczeniu. Nie ma przeszkód, aby łącznie wystąpiono o wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu i orzeczenia o przepadku zabezpieczonego mienia, jeżeli druga z tych decyzji uprawomocniła się w tym samym czasie, wynika to z przepisu art. 10 decyzji ramowej o zabezpieczeniu mienia, który nie wyklucza możliwości takiego jednoczesnego wystąpienia.

Zgodnie z treścią art. 589g § 4 k.p.k wystąpienie z wnioskiem o wydanie zatrzymanych dowodów następuje na zasadach określonych dla międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych, a więc w przepisach rozdziałów 62 i 66 lub umowach międzynarodowych.

Przepis art. 589h k.p.k reguluje kwestię zwrotu dowodów uzyskanych w wyniku wykonania postanowienia o ich zatrzymaniu w innym państwie członkowskim UE i nie ma zastosowania do mienia zajętego w wykonaniu postanowienia o zabezpieczeniu mienia zagrożonego przepadkiem.

6. Zawiadomienie państwa wykonania o uchyleniu podstawy prawnej do działania

Przepis art. 589i k.p.k nakłada na właściwy sąd lub prokuratora obowiązek zawiadomienia o uchyleniu postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub zabezpieczeniu mienia, przy czym obowiązek taki powstaje również w przypadku częściowego uchylenia postanowienia lub jego zmiany, a także w przypadku, gdy skutki wywołane przez postanowienie o zabezpieczeniu mienia ustaną z mocy samego prawa, z uwagi na to, że nie został prawomocnie orzeczony przepadek(art. 294 §1 k.p.k).

Obowiązek zawiadomienia spoczywa na prokuratorze także, gdy w postępowaniu przygotowawczym postanowienie uchylił sąd w trybie kontroli zażaleniowej.

Zawiadomienie należy skierować bezpośrednio do tego organu państwa członkowskiego UE, do którego wystąpiono o wykonanie postanowienia. Obowiązek ten jest niezależny od tego, czy już doszło do wykonania postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub zabezpieczeniu mienia w państwie, do którego je skierowano, czy też nie. Jeżeli jednak postanowienie takie zostało już wykonane, państwo to powinno zgodnie ze swoim prawem podjąć działania odwracające skutki zatrzymania dowodów lub zabezpieczenia mienia.

Przepis art. 589i k.p.k. ani przepis art. 6 ust. 3 decyzji ramowej 2003/577/WSiSW nie określają formy zawiadomienia - polski organ procesowy może zatem skierować pismo informujące o uchyleniu postanowienia lub przesłać odpis postanowienia po jego przetłumaczeniu. Podejmując decyzję o sposobie zawiadamiania należy mieć na względzie wymogi państwa wykonania w zakresie rangi przesyłanych dokumentów. Niejednokrotnie organy sądowe państw członkowskich wymagają obok samego zawiadomienia również odpisu orzeczenia, dlatego też celowym jest przesłanie powyższego wraz z pismem zawiadamiającym o uchyleniu postanowienia.

7. Tryb składania zażalenia

Przepis art. 589j § 1 k.p.k. został sformułowany nieprecyzyjnie w zakresie opisu postanowienia, które podlega zaskarżeniu. Na gruncie art. 589g § 1 k.p.k. możemy wyodrębnić dwa rodzaje postanowień wydawanych przez prokuratora: "pierwotne" postanowienie o zatrzymaniu lub zabezpieczeniu oraz postanowienie dotyczące wystąpienia o wykonanie postanowienia "pierwotnego" do właściwego organu sądowego, innego państwa członkowskiego UE.

Analiza treści przepisu prowadzi do wniosku, że ratio legis art. 589j § 1 k.p.k. sprowadza się do zmiany organu właściwego do rozpoznania zażalenia na postanowienie prokuratora o zabezpieczeniu środków dowodowych.

Co wskazuje na to, iż zaskarżeniu podlega wyłącznie postanowienie "pierwotne" o zatrzymaniu dowodu albo zabezpieczeniu. Komentowany przepis nie jest przepisem stanowiącym podstawę zażalenia, ale wskazującym organ właściwy do jego rozpoznania, gdy postanowienie wydał prokurator. Tylko w ten sposób można uzasadnić - biorąc pod uwagę obowiązujący w momencie implementacji art. 236 § 2 k.p.k., że przepis 589j § 1 k.p.k. dotyczy wyłącznie zażaleń na postanowienia prokuratora, nie zaś na postanowienia sądu.

Zażalenie wnosi się do sądu rejonowego, w którego okręgu prowadzi się postępowanie, nawet jeśli właściwym do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji jest sąd okręgowy, co jest zbieżne z regulacją przewidzianą w art. 293 § 2 k.p.k.

8. Ponoszenie odpowiedzialności za szkody wyrządzone w związku z wykonaniem postanowienia o zabezpieczeniu mienia

Przepis art. 589k k.p.k. dotyczy kwestii ponoszenia odpowiedzialności za szkody wyrządzone w związku z wykonaniem postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub zabezpieczeniu mienia i wprowadza zasadę, że Polska pośrednio odpowiada za szkody wyrządzone w związku z wykonaniem w innym państwie członkowskim UE takiego postanowienia .

Przepis zobowiązuje polski Skarb Państwa do zwrotu kwoty pieniężnej stanowiącej równowartość wypłaconego odszkodowania w sytuacji, gdy:

- a) szkoda została wyrządzona w związku z wykonaniem postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub postanowienia o zabezpieczeniu mienia na poczet przypadku, wydanego przez polski sąd lub przez polskiego prokuratora;
- b) poszkodowana jednostka uzyskała od państwa wykonania odszkodowanie, które zostało określone i wypłacone zgodnie z przepisami obowiązującymi w tym państwie;
- c) właściwy organ państwa wykonania zwrócił się o zwrot kwoty pieniężnej stanowiącej równowartość wypłaconego odszkodowania.

Należy przyjąć, że Polska nie ma możliwości kwestionowania zarówno podstawy, jak i wysokości wypłaconego odszkodowania, jednak polski Skarb Państwa nie ponosi odpowiedzialności, o której mowa w § 1 art. 589k k.p.k., jeżeli szkoda jest następstwem wyłącznie działania lub zaniechania organu państwa wykonania postanowienia, np. wynika na skutek nieprawidłowego i naruszającego prawo państwa wykonania sposobu zatrzymania dowodów lub zabezpieczenia mienia.

Ponadto gdyby poszkodowany nie uzyskał odszkodowania od państwa wykonania postanowienia, dopuszczalne wydaje się pozwanie przez niego polskiego Skarbu Państwa przed polski sąd.

Polski ustawodawca nie sprecyzował, który polski organ powinien tutaj działać jako *statio fisci* Skarbu Państwa, czy powinien to być Minister Sprawiedliwości, poszczególne sądy i prokuratury, w których wydano przedmiotowe postanowienia .

9. Doręczenie postanowień

Przekazanie postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub o zabezpieczeniu mienia oraz zaświadczenia, jak i pozostałych decyzji czy pism z tym związanych, najczęściej następować będzie za pośrednictwem poczty. Jednakże w celu bezzwłocznego przekazywania informacji może ono nastąpić również z wykorzystaniem urządzeń służących do automatycznego przesyłania danych. Możliwe jest zatem wykorzystanie np. faksu lub poczty elektronicznej, jednak dokumenty te powinny być przesłane w takiej formie, która umożliwi stwierdzenie ich autentyczności, a więc z odwzorowaniem urzędowych pieczęci i podpisów, np. w formacie PDF lub JPG.

Niniejsze dokumenty powinny zostać przetłumaczone na język urzędowy państwa wykonania postanowienia albo inny język wskazany przez to państwo.

VI. Czynności prokuratora i sekretariatu po wydaniu postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym.

W celu zapewnienia prawidłowej praktyki w zakresie dokumentowania zabezpieczenia majątkowego - należy podejmować w toku jego realizacji następujące czynności.

1. Założenie odrębnej teczki dotyczącej zabezpieczenia majątkowego

Dla każdego zabezpieczenia majątkowego należy prowadzić odrębną teczkę, która będzie dołączona do akt podręcznych po wykonaniu postanowienia i podjęciu przez prokuratora końcowej decyzji merytorycznej w sprawie.

Do tego czasu teczka zawierająca dokumentację zabezpieczenia majątkowego powinna być przechowywana w sekretariacie co umożliwi bieżącą kontrolę przebiegu postępowania egzekucyjnego.

2. Postępowanie po wydaniu postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym.

Wydane przez prokuratora postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym sekretariat wpisuje do rejestru „Zm”.

Postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym, w zależności od jego przedmiotu, podlega wykonaniu w drodze egzekucji albo w inny sposób.

Stosownie do art. 292 § 1 k.p.k w zw. z art. 747 k.p.c zabezpieczenie następuje poprzez:

- 1) zajęcie ruchomości, wynagrodzenia za pracę, wierzytelności z rachunku bankowego albo innej wierzytelności lub innego prawa majątkowego;
- 2) obciążenie nieruchomości obowiązanego hipoteką przymusową;
- 3) ustanowienie zakazu zbywania lub obciążania nieruchomości, która nie ma urzędzonej księgi wieczystej lub której księga wieczysta zaginęła lub uległa zniszczeniu;
- 4) obciążenie statku albo statku w budowie hipoteką morską;
- 5) ustanowienie zakazu zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu;
- 6) ustanowienie zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym obowiązanego albo zakładem wchodzącym w skład przedsiębiorstwa lub jego częścią albo częścią gospodarstwa rolnego obowiązanego.

Zabezpieczenie grożącego przepadku może nastąpić wyłącznie poprzez zajęcie ruchomości, wierzytelności i innych praw majątkowych oraz przez ustanowienie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości (art. 292 § 2 k.p.k).

Spośród powyższych w drodze egzekucji następuje wyłącznie zabezpieczenie poprzez zajęcie ruchomości, wynagrodzenia za pracę, wierzytelności z rachunku bankowego albo innej wierzytelności lub innego prawa majątkowego.

Organami wykonującymi postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym w drodze egzekucji są komornik sądowy albo naczelnik urzędu skarbowego.

Komornik sądowy jest organem właściwym do wykonania zabezpieczenia grzywny, nawiązki na rzecz podmiotu innego niż Skarb Państwa, świadczenia pieniężnego, obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Naczelnik Urzędu Skarbowego właściwy ze względu na siedzibę sądu pierwszej instancji jest organem właściwym do zabezpieczenia karnego przepadku oraz nawiązki na rzecz Skarbu Państwa.

W przypadku gdy jednym postanowieniem zabezpieczono grożący przepadek oraz grzywnę, obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, świadczenie pieniężne albo nawiązkę, sąd lub prokurator, który wydał to postanowienie, może zlecić jego wykonanie w całości Naczelnikowi Urzędu Skarbowego.

Przy postanowieniach o zabezpieczeniu majątkowym wykonywanych w drodze egzekucji prokurator sporządza wniosek o nadanie klauzuli wykonalności, który kieruje do Wydziału Karnego Sądu Rejonowego właściwości ogólnej podejrzanego (art. 781 § 2 k.p.c). Sądem właściwości ogólnej jest sąd właściwy ze względu na miejsce zamieszkania podejrzanego. Jeżeli postanowienie podlega wykonaniu w inny sposób, niż w drodze egzekucji, sporządza się wniosek o zaopatrzenie postanowienia we zmianę o wykonalności, w którego treści należy wskazać, czy postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym jest prawomocne, jeśli tak to z jaką datą się

uprawomocniło oraz, że podejrzany nie złożył zażalenia lub sąd właściwy zażalenia nie uwzględnił.

Po uzyskaniu klauzuli wykonalności sekretariat przygotowuje pismo do właściwego organu egzekucyjnego:

- w wypadku wykonywania postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym przez komornika sądowego - do komornika sądowego i przedkłada prokuratorowi do podpisu. Rewirem komorniczym jest obszar właściwości sądu przy którym działa komornik. Prokurator ma prawo wyboru dowolnego komornika na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z wyjątkiem spraw o egzekucję z nieruchomości oraz spraw, w których przepisy o egzekucji z nieruchomości stosuje się odpowiednio. W przypadku egzekucji z nieruchomości możliwość wyboru komornika ograniczona jest do komorników działających przy sądzie właściwym ze względu na położenie nieruchomości,
- przy postanowieniach o zabezpieczeniu majątkowym kierowanych do wykonania przez administracyjne organy egzekucyjne lub do wydziału ksiąg wieczystych właściwego Sądu Rejonowego, odpis postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym sekretariat przesyła do wymienionych organów. Wszelkie dokumenty dołączone do wniosku o wpis w księdze wieczystej muszą być w oryginałach lub odpisach. Pismo przewodnie podpisuje prokurator.

Po ekspedycji wysyłki sekretariat wpisuje sprawę do terminarza wznowień na termin 30-dniowy.

Po upływie tego terminu, w wypadku braku protokołu zabezpieczenia/zajęcia sekretariat sporządza i wysyła ponaglenie do organu egzekucyjnego, zakreślając sobie termin 14 dni.

Jeżeli w terminie 14 dni organ egzekucyjny nie nadeśle protokołu zabezpieczenia (zajęcia), sekretariat przedstawia akta prokuratorowi celem powiadomienia prezesa sądu, będącego zwierzchnikiem komornika o ujawnionej beczynności, z powołaniem się na art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. z 2011r. Dz. U. Nr 231, poz. 1376 z późn. zmianami), ewentualnie, w oczywistych wypadkach, skierowania skargi w oparciu o art. 767 k.p.c. do sądu rejonowego.

3.Czynności po uzyskaniu od organu egzekucyjnego protokołu zajęcia mienia

Czynności te przebiegają następująco:

- sekretariat przedstawia materiały dotyczące zabezpieczenia majątkowego prokuratorowi,
- prokurator wskazuje na piśmie, jaka kwota została faktycznie zabezpieczona i poleca sekretariatowi zakreślenie wykonania na podteczce „Zm”,

- sekretariat odnotowuje wskazaną wartość faktycznego zabezpieczenia w rejestrze „Zm” i zakreśla znakiem „L” podteczkę akt podręcznych,
- w wypadku uzyskania protokołu zajęcia, w którym organ egzekucyjny zamiast wskazania wartości szacunkowej zabezpieczenia określa ją „do wyceny”, sekretariat przygotowuje projekt pisma do komornika z żądaniem ustalenia np. wartości samochodu w tabelach podatkowych wykorzystywanych przy wtórnym obrocie pojazdami mechanicznymi, wartości budynku w dokumentach firm ubezpieczeniowych itp. Postępowanie takie dotyczy sytuacji, gdy w opisany sposób możliwe będzie ustalenie wartości zajętego mienia z pominięciem specjalistycznej wiedzy biegłego.

4. Czynności sekretariatu przy kierowaniu aktu oskarżenia

Pozycja rejestru „Zm” zostanie zakreślona, jeżeli w sprawie skierowany zostanie akt oskarżenia, a wydane postanowienie i wartość zostanie odnotowana w danych sprawozdania statystycznego za półrocze lub rok.

W wypadku skierowania aktu oskarżenia z postanowieniem o zabezpieczeniu majątkowym, gdy nie uzyskano jeszcze od organu egzekucyjnego protokołu zajęcia mienia w sprawozdaniu statystycznym, wykazuje się tylko postanowienie. Natomiast wartość faktycznego zabezpieczenia zostanie wykazana w innym okresie sprawozdawczym po otrzymaniu informacji o wartości zabezpieczenia.

Na okładkach akt podręcznych, akcie oskarżenia umieszcza się w sposób trwały napis „zabezpieczenie majątkowe” (§ 45 ust. 1 pkt 4 cyt. zarządzenia Prokuratora Generalnego Nr 5/10).

W piśmie przewodnim, kierującym akt oskarżenia do Sądu, prokurator informuje o dokonanym zabezpieczeniu majątkowym (§ 236 ust. 2 pkt 3 Rregulaminu).

W sprawach, w których postępowanie zawieszono lub przekazano do prowadzenia innej jednostce, nie liczy się do sprawozdania statystycznego jako zakończonych postanowień o zabezpieczeniu majątkowym, jak i faktycznego zabezpieczenia.

Szczecin, wrzesień 2012 r.